

sparto locutus fuit, libro decimo nono suæ Naturalis historię capite secundo. LVD. ita est, & per hanc bulbosam plantam, quum plerumq; sima contemplatus, nullam aliam Theophrastum intellexisse, quam encephalum hoc, assequi Potui. AMAT. tecum sentio & à tua non discedam opinionone, quum re uera Theophrasti bulbosa illa planta, encephalos siue palma nostra parua sit, qua frequentissime uescimur. Nam primo encephalos, bulbosam radicem habet, multis obuolutam cooperimentis, quum eam excorticanti, primo crustata quædam folia horridis armata spinis occurrant, post quæ, lanei multi plexus apparent, ex quibus, dubio procul, & uestes, & togæ, & mappalia, & sacci fieri possunt: post hanc uero lanam, laminae quædam digitales, tenellæ, cibo cum toto ipso radices medullio, aptæ conspiciuntur. Quæ sane à Theophrasti descriptione non multum abhorre uidentur, quin imò cum ea conuenire, pro comperto habeo. Nam lana hæc sub primis tunicis habetur, adeo ut inter internum quod manditur & externum media sit: ex qua sacculi hodie perbelli pro seruandis pecunijs ornantur, & illis Lusitani nostri passim utuntur, & nisi lini & lanæ ingens esset copia, uestimenta ex ea parari possent, quæ olim confici creditu facillimum est. Verum huius plantæ, in Betica regione, & Algarbia Lusitanie parte, magnus est prouentus. Ex quibus regionibus, ad Anthuerpiam apud Belgas florentissimam ciuitatē magna adducitur copia, quæ in maximis habetur delicijs, nec nisi optimatibus, aut principibus presentatur, quum cibus sit delicatissimus, suauis, uentriculo gratus, multum genitralis seminis gignens, qua ratione ab illis multum desideratur, & de ea Serapio bdellium confici meminit, ut capite de bdellio diximus, quam citionem corrupta ut solet uoce appellat.

Bdelliū ex
quo fiat.

DE MALOPVNICO.

Græce, *μῆλον* uel *μῆλον*: Latine, malum Punicum, malum granatum, pomum granatum: Hispanice, granadas, romanas: Italice, pome granatæ: Gallice, pomes granates: Germanice, Granatöpfel.

Enarratio 138.

POMVM granatum, malum Punicum dictum, omnibus notum esse arbitror, cuius genera Plinius quinque facit, libro 13. capite 19. scilicet, dulce, acre, mixtum, acidum, & uinosum, quæ ad tria tantum Dioscorides Hippocratis more reduxit, dulce, acidum, & uinosum, non acre in acido collocauit, & mixtum in uinoso. Recetiores uero, dulce, acre, & medium, quod

Arabes mufum appellant, dicunt, cuius loco ipfo deficiente, dulci & acri mixtis utuntur. De horum uero temperamento in præfenti inquirere neceffarium est, quum uariant authores: nam Dioscorides in præfentia, dulce, calidum esse intelligit, qua de re in febribus uitandum suadet, quia calorem inducit. Item Hippocrates libro secundo de Diæta: mali Punici dulcis succus, inquit, aluum mouet, habet autem quid ætuoſum: Mala punica uinoſa minus ætuoſa ſunt: acida uero magis frigefactoria: Nuclei autem omnium aluum fiſtunt, hæc Hippocrates. Ex quibus conſtat, malum Punicum dulce calidum eſſe, cui axiomati omnes fere Arabes fauent, & primo Razzes libro tertio ad Almanſorem regem dicato, qui capite ſecundo ita inquit: mala granata dulcia non inſrigidant, ſed inflammationem & ſitim faciunt: à quo nullus quod ſciam Arabum diſſentit. Præterea ſapor dulcis caliditate atteſtatur, quum que dulcia ſunt, ea calida dicantur, ut iure credendum ſit, dulce pomum Granatum, calidum ſit, non uero frigidum aut alterius qualitatis. Iſ porro Paulus Aegineta oppoſitus eſt, quum dicat: Malum Punicum omne aſtringendi uires eximias poſſidet, quibus refrigerat ſiccatur, uerum dulce alijs minus: Per quæ uerba clare pater, quod mala Punica dulcia, frigida eſſe dicat, cui adſtipulatur quoque Auicenna Paulum plerumque ſequens cum libro ſecundo ſui canonis dicat: Granatum dulce frigidum & humidum in primo gradu eſt, acetofum uero frigidum & ſiccum in ſecundo. Nos uero ut in hac re audacter iudicium noſtrum proferamus, credimus, quod Paulus, uere dulcia granata non nouit, imò quæ apud nos uinoſa aut media ſunt, illi pro dulcibus habebantur, unde omnia non immerito frigida eſſe dixit: Sciebat enim Paulus, dulce pomum granatum calidum eſſe, ut ex Galeno deprehenditur libro octauo de Facultatibus ſimplicium medicamentorum dicente: Omnem alium Granatum aſtringentem qualitatem ſortitur, non tamen in omnibus ea exuperat. Nam inter ea quedam ſunt acida, quedam plus dulcia, quam auſtera, pro ratione quarum qualitatum uincentium ſuos uſus præſtant. Porro, acini aſtringentiores & exiccantiores ſunt ſucco, ſicuti & hiſ putamina, quæ ſidia dicuntur. At ſimilem uim habent flores qui cytini dicuntur. A ſapore igitur inquirenda temperatura in hijs malis Punicis eſt, quum quanto magis ad dulcedinem tendunt, eo magis calida dicenda ſint, & quanto magis dulcedine diſcedunt, et ad acetofitatem appropinquant, tanto frigidiora dicenda ſunt, item quecunque magis lignoſa grana habuerint, eo magis ſtyptica dicenda ſunt. L V D. Ea igitur poma granata, que nos capharilia, Itali alafi appellamus lignoſo acino carentia ſtyptica non ſunt dicenda. A M A T. ita eſt quia parum aut niſil, comparatione ad alia conſtringunt. L V D. Monendi hic pharmacopolæ ſunt, ne

Malorum
Punicorum
tempera-
tura.

Auicenna
plerumque ſe-
quitur Pau-
lum Aegi.

Sidia.
Cytini.

per malum Punicū intelligant id quod seplasiarū quidam Parisiensis intellexit, quum medicus describeret, succi malorum Punicorum, siue malorum Granatorum, ille crassæ Mineruæ, hebes ingenio, & ignarus uocum, quum ex malis granatis, & illis quidem optimis, succum extractum amandare debuerat, tantum abfuit, ut optima, aut bona intellexerit poma, ut potius, putida et corrupta acciperet, ex quibus succum foetidum & putridum extractum ad miserum ægrotantem misit, credens utiq; per mala, non poma, sed mala putrida, corrupta ac flaccida granata, intelligi debere. A M A. ab hinc decem annis, rem ita euenisse audiui, imò Petrus Fernandus amicus noster, qui magna cum gloria apud Anglos Londini medicinam exercuit, & nunc prosperè apud Venetos agit, mihi libellum ubi hæc scripta erant Anthuerpiæ indicauit, quæ tu postea in ea epistola, quam Lexico Nebrissenfis Anthuerpiæ excuso apposuisti, ad memoriam reuocasti. L V D. quæ igitur ex malis Granatis in officinis seruata habentur, edocere ne graueris. A M A T. Seruantur cortices, quin & ipsa poma seruata habentur, ex quibus & succus quoq; extractus seruatur, præcipue ex acidis, quem uinum granatorum practici appellant, & eum febricitantibus pro extingueda siti, & roborando uentriculo, ac mitigando ardore febrili, in potu propinant, non minus oxyzaccara, ex hoc succo & saccharo dicta, paratur, quæ & simplex & composita passim in officinis habetur. L V D. in hoc syrupo malorum Granatorum, medici monendi sunt, quia laborantibus putridis febribus ab obstructione pendentibus, continuo illum tribuunt, parū animaduertentes, quod syrupus iste constringat, & arctos meatus reddat, ut Galenus libro decimotertio Methodi medendi docet, quum de malo Punico agit, dicens. Malum Punicum & cætera quæ astringunt, dum bilis meatus os arctant, bilem ipsam excerni prohibent, proinde mala Granata, & ipsorum syrupus ueluti similia alia, putridæ febrī curandæ nullo modo conferunt. A M A T. Detestandi sunt medici illi, qui tantum ad febrim, de spectâ eius causa aduertunt, nunquam ut tu probe nosti, Galenus febres putridas frigidis constringentibus depulit, sed potius medicamentis aperientibus, quæ non nihil caliditatis habent. L V D. Hæc maiori digressionē indigent, propterea quia ad methodum medendi pertinent. A M A T. ita est, sed methodus medendi cum notione facultatum medicamentorum tuo nexu connectitur.

Petrus Fernandus.

Monentur Medici.

DE CYTINO.

Græce, *κύνιον*: Latine, *cytinus*, mali Punicī domesticī flos: Hispanice, *flor de granadas*: Italice, *fior de pome granate domestice*: Gallice, *fleurs des pomes granates*.

Enarratio. 139.

CYTINVS flos est mali Punici domestici, quem pharmacopolæ uice *Cytinus*
 balaustij exhibent, ex quo succus hypocistidis modo exprimitur, ad eadem *flos mali*
 ualens ad quæ hypocistis. *Punici.*

DE MALICORIO.

Græce, *μαλίριον*: Latine, maliserium, malicorium, cortices granatorum: Hispanice, cascaras de granadas: Italice, cortezze de granate: Germanice, Granatöpfel rinden.

Enarratio. 140.

MALICorium granatorum putamen est, siue cortex, quanquam recentiora *Malicorium*
 riores, malicorium tantum, parua illa poma rubricantia esse uolunt, quæ
 & ipsa astringendi uires habent.

DE BALAVSTIO.

Græce, *βαλαύστιον*: Latine, balaustium, syluestris Punicæ flos: Hispanice, flor de granado monte sino: Italice, balaustio fior.

Enarratio. 141.

BALAVstion, siue ut Columella balaustum, syluestris Punicæ flos est, *Balaustion*
 quæ arbor Ferrariæ uidetur, & præter oculis gratos flores, quos emittit,
 nullum alium fructum profert: Qui apprime constringunt, & ea de causa
 in officinis seruati habentur.

DE MYRTO.

Græce, *μύρτιον* uel *μύρτινα*: Latine, myrtus: Hispanice, raia, murta: Italice, mortella, mortina, myrto: Gallice, mirtillo, in Germania non nascitur.

Enarratio. 142.

MYRTVS tam frutex quàm ipsius niger, & albus fructus, communis est: ex succo cuius syrupus myrtinus in officinis pro sistenda aluo paratus *Myrtus fr*
 habetur. Est enim myrtus ut Paulus libro 7. inquit, ex diuersis composita *gida est.*
 substantijs, in qua terrestris pollet frigiditas, qua ualenter siccat. At myrtula trunco & ramis ipsius adnascens tumida, maiore uires in astringendo & siccando scaturit: uero & folia aridiora uiribus magis siccant, item fructus succusq; tum foris applicatus, tum intus assumptus, persimiles uires

præ se fert. Cæterum ex floribus myrti albis odoriferis, aqua per campanam elicitur, non nisi suauissimi odoris, ob quem à delicatissimis mulieribus in summo pretio habetur.

DE CERASIIS.

Græce, *κέρσιον*: Latine, *cerasia*: Hispanice, *cerezas*: Italice, *cerefe*, Gallice, *cerefes*: Germanice, *Kriesen* / *Kirsen*.

ACIDA CERASA.

Græce, *oxycerason*: Latine, *acida cerasa*: Hispanice, *guindas*: Italice, *marasche*: Germanice, *Saur kirsen* / *Ammelbeer*.

Enarratio 133.

CERASV Sarbor, & cerasum fructus dicitur, dulces & acere, quæ Lucius Lucullus post uictoriam Mithridaticam, anno urbis sexcentesimo octogesimo, in Italiam à Ponto uexit: hodie uero multorum generum cerasa apparent, dulcia, acria, austera, uinosa, & illa quandoq; nigra, ut plurimum uero rubra, uarijs insignita nominibus. Cæterum Lusitania ut placet Plinio, bona fert cerasa, sed quod equidē meminerim, nusquā meliora habentur, quàm Lugduni, porro acida siue acria cerasa, apud Salmanticam florentissimum Hispaniarum, imò totius orbis omnium doctinarū gymnasium, guttū gratissima reperiuntur, quæ & saccharo & melle condita uarijs in locis referuntur, ut illis postea febricitantes ad arcendam sitim utantur: de quorum facultate, & temperatura, Galenus libro 7. de Facultatibus simplicium medicamentorum ita tradit: Quæ dulcia sunt magis aluum subducunt, sed minus grata stomacho sunt: Austera uero, contrario modo: at acida, pituitosis excrementisq; stomachis sunt idonea, siquidem austera magis exsiccant, & non nihil etiam incidunt, ipsius arboris gummi arterias asperas lenit, calculisq; uexatos adiuuat.

DE CERATONIIS.

Græce, *κεράτιον*: Latine, *ceratium*, *ceratonium*, *dulcis filiqua*, *xylocaraton*: Hispanice, *alfarobas*: Italice, *carrobe*.

Enarratio 134.

CERATIUM per t litteram scriptum, filiqua dulcis est, quam alij xylocara *Ceratium*, tam uocant, alij uero Mauritana uoce charliob, uel charamulium, appellant, *filiqua dulcis xylocara* tant, quæ uaginis, siue filiquis fabarum similis est, falcata est cum roto cortice apta, intra quam, semina ueluti in filiqua Aegyptia, *castia fistulari di-*

cta conduntur: nam sicca optima stomacho est, uiridis uero amarissima ac
 stomacho ingrata, sicca alium subducit: non est tamen hac de causa cassia
 fistularis appellanda, quanquam omnino non ab re esset, affirmare, sili-
 quam hanc uulgarem speciem cassiæ fistularis esse, unde non immerito qui-
 dam cassiam fistularem siliquam Aegyptiam appellant. Quia ut hæc qua
 uescimur in Italia & Hispania, uarijsue locis nascitur, ita eo modo cassia fi-
 stularis in Aegypto & India, ut ij qui ex Alexandria in Chairum ciuitatem
 totius Aegypti caput per Nilum adnauigant, norunt. FEDERICVS.
 sunt ne arbores inter se similes, ut siliquas has dulces cum cassia fistulari af-
 finitatem habere dicas. A M A, ita referunt qui utranq; uiderunt. Nam ar-
 bor cassiam fistularem ferens procera est, folio nucis, per ordinem ueluti in
 fraxino uidemus, disposito, cui cortex cinericius est coloris, quo detracto ru-
 bricat, in superficie lignum, solidum, durum, intus nigrum quod dum uiuet
 pessime olet, imò ut rem manu tractemus, in promptu folia sunt, que nunc,
 nunc per nauim istam onerariam ex Alexandria ad me uecta sunt. FED.
 omnia hæc arbori dulces siliquas ferenti quoq; conuenire sæpe obseruaui,
 quum frequens apud patriam meam, oppidum in agro Piceno quod uul-
 go Rocha Contrata dicitur nascatur, ut iure dicendum sit, soli tantum ra-
 tione, arbores differre istas, imò ipsæ siliquæ inter se maximam habent si-
 militudinem, & utraq; eo modo in arbore pendent. A M A T. utcunq; se-
 res habeat, siliquæ cassiæ fistularis eligendæ sunt crassæ, ponderosæ, quæ
 quum quatuntur, nihil intus sonat: quum uero franguntur, splendent, &
 plenæ nigro illo atramentario pulpamento sunt, quo frequentissimè pro-
 depellenda utraq; bile utimur, & ab eius propinatione, nõ multum permit-
 timus, absq; uictu ægrum, ne loco cibi, natura illud ad se rapiat, ut ex Gale-
 no in praxim capite de prunis traximus.

*Nota Alcar
robardum.*

*Federicus d
Rocha ami
cus Amati.
Cassia fistu
laris.*

*A cassia fistu
lulari den
glutita cie
to comedend
um est.*

DE MALIS.

*Græce, μήλι, μήλον: Latine, pomum, malum: Hispanice, man-
sanas: Italice, pome: Gallice, des pomes: Germanice, Spffel.*

Enarratio. 144.

P O M A ubiq; nota sunt, de quorum uarietate & præstantia, uiribusq; le-
 gito Galenū libro secundo de Facultatibus alimentorum, capite uigesimo
 primo. Cæterum in præsentī loco minime grauabor inquirere, quæ potis-
 simum poma accipiendā sunt, pro conficiendo syrupo pomorum, quo
 contra cordis palpirationem, & syncopem, ueluti contra cardiacam &
 luctuosa suspiria aliaq; atrabiliaris ægritudines utimur. B R A S A
 t ij

*Pomorum
uarietas.
Poma que
accipiendā
pro confic-
endo syru-
po coto-
neorum.*

Brasavola. VOLA. Cur tu in ijs immoraris, quum Mesue & dulcia & acida accipien-
 da pro parando syrupo de pomis suadeat. AMATVS. Noui hercle non
 ea tantum quæ Mesue dixit, sed quæ tu magno iudicio, in Examine syrupo-
 rum de hac re exarasti, in quibus dubio procul, licet non suadeas, cupis ta-
 men ab Aromatarijs & Seplasiarijs, diuersi pomorum syrups ut fiant, Al-
 ter ex pomis dulcibus odoriferis, quæ uel dicente Galeno cor iuuantia
 sunt, qualia Camusia uocata, & Regalia dicta, ita odorifera, & cordialia,
 ut si eorum cortices ignitis prunis inñciantur, ex se odorem referant mo-
 schatum: Alter uero ex acidis pomis, qui non cordis affectibus opitulatur,
 sed potius stomacho, & ipsius uentriculo, quum sitim arceat, uentriculum
 roborat, et bilis uomitū reprimat. BRASA VO. Recte sanè perpendisti,
 quum dulcia poma odorata cordi succurrant, acida uero nihil cum corde
 habeant, sed uentriculum potius roborant, & ipsum constringant, & hac
 de causa Arabes, quum syrupum de pomis acidis, uel musis id est medijs sa-
 poris concinnant, ad stomachi affectus illum parant, non uero ad cordis
 passiones, ut ex Auicenna quinto libro sui Canonis, et Serapione libro
 suorum simplicium elicitur. AMATVS. Parabunt igitur deinceps se-
 plasiarij syrupum ex pomis tantum dulcibus odoriferis, quo medici con-
 tra cordis affectiones utentur: alium uero ex acidis uentriculo conuenien-
 tem. BRASA VOLA. Ego uero consilium tuum approbo & laudo:
 AMATVS. uereor tamen, ut quū pharmacopolæ auari sint, in ea uario-
 rum syruporum cōpositione impensas facere recusent, satis contenti, uno
 syrupo ex dulcibus & acidis pomis cōposito. BRAS. Imò quum mihi il-
 lorum ingenium perspectū esset, ut ex promiscuis pomis syrupus fieret,
 permisi. AMATVS. Vnum est, de quo maxime miror, quod tam raro
 ægrotantibus tuis, poma assa uel cocta, pro uictus ratione offeras, quum
 tamen omnes ser e medici, ea tanquam uictum præstantissimum præbeant,
 BRAS. Ita est, quia plerunq; in ægros incido obstructionibus laboran-
 tes, quibus poma aduersissima sunt, quum pituitosa flatuosaq; sint, & ma-
 xime astringentia, præcipuè si acida fuerint. AMAT. parum in Hispania
 Medici hoc animaduertunt, imò multi Italorum, qui quoq; in quouis mor-
 bo correpto ægro, pomum unum uel alterum assum saccharo coopertum
 concedunt. BRAS. sub calidis cineribus assatum, uel mediocriter aqua in-
 coctum, laudat Galenus, modo à cibo detur, quum uentriculum & stoma-
 chum roborat, & deiectam appetentiam incitat, & concoctionem adiu-
 uat, imò qui diarrhoea, aut dysenteria, uomitū ue infestati sunt, eo maxime
 iuuantur, præsertim si acerbum fuerit. AMAT. Galenus libro de Atte-
 nuate uictus ratione, si recte teneo, dixit, ex pomis ac piris minus nocēbūt

*Poma assa
 uel cocta à
 cibo come-
 enda sunt.*

quæ elixa fuerint, quod tamen ea febribus correptis, in uictus ratione daret, hucusq; nunquam ab eo traditū legi. BRAS. Ita est & quum primum occasio se tulerit, affatim de hac re differemus.

DE CYDONIIS.

Græce, *κυδωνία*: Latine, *cydonia, cytonia, aurea mala, mala cotonea*: Hispanice, *menbrillos, marmellos*: Italice, *mali codogni*: Gallice, *des pomes coignes*: Germanice, *quitten*.

Enarratio 146.

CYDONIA, siue mala cotonea, satis sunt nota, quæ, ut mea fert opinio, vere aurea mala sunt, de quibus Poëta ita tradit in Aegloga.

Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Romæ enim uisitur hodie statua Herculis mala Cydonia manu tenentis, quæ credibile est ab antiquis aurea uocata, nota est enim fabula, de Hesperidum hortis ab Hercule spoliatis: stomacho enim cytonia gratissima sunt, ex quibus syrupus, miua cytoniorum dictus, & cum aromatibus, & sine illis, frequenter in officinis paratur, ueluti conditum diacitonites, cum succaro uel melle, quod nonnūquam scamonio ad ducendam aluum acuant: inest autem cydoniis, uirtus, ac piris, austerisue fructibus æqualis, qui quū ante cibum comeduntur, aluum constringunt, à cibo uero eam fluidam reddunt, ut Galenum adnotasse legimus libro secundo de Facultatibus alimenterum: dicta tamen sunt cydonia à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta sunt.

Aurea mala cytonia sunt.

Miua cytoniorum.

Austeri fructus post cibum aluum ducunt.

DE MELIMELIS.

Græce, *μηλίμηλα*: Latine, *melimela, poma mellei saporis*.

Enarratio 147.

MELI mela poma, à sapore melleo in eis reperto denominationem habent, sic quoq; Epirotica siue orbiculata, à figura rotunda dicuntur: nam syluestria poma, acerba & nulla arte culta sunt, quæ uentrem ualentissime constringunt.

Melimela.

DE PERSICIS.

Græce, *πέρσικα*: Latine, *persica, poma persica*: Hispanice, *pexegos*: Italice, *persigui*: Gallice, *des pesches*: Germanice, *Pfersich*.

Duracina Persica: Hispanice, durasnos, durazios: Italice, durazini: Gallice, des persiques duracines: Germanice, Sant Johanspersich.

Præmollia persica: Hispanice, molares: Italice, persici che si dissipano: Gallice, des persiques que aillent dehors.

Enarratio 148.

Dioscorides de pomis persicis agit. Duo genera persicorum.

Prima mensa persica poma sunt comedenda.

Pyrrhus Lusitanus de Histimis & Amato con sanguineis.

QUVM Dioscorides, in presenti, de uarijs pomorum generibus agat, & de persicis pomis loqui consentaneum erat, Sunt enim horum uaria genera, Duo tamen præcipua, duracinum, & præmolle, Duracinum sic dictum, quia difficulter ab ossibus auellitur, non uero à rhodacino deductum, ut quidam fabulantur, hoc in uniuersa Hispania in maximo habetur pretio: & merito, quia stomacho sua suauis & uix perceptibili stypticitate conueniat, imò ea de causa inter cordialia medicamenta à nonnullis reponitur: præmolle uero, ut uile infimæ plebis hominibus relinquitur, sic dictum, quia facile ab osse suo diuellitur. Sunt tamē nonnulla præmollia persica in Italia, intus rubra, quæ duracinis non cedunt, grata sapore, stomacho accommodata, quibus donis, in pretio habentur, & plusquam duracinis expetuntur. Hæc uero omnia persica poma, in Persia lethalia, & uenosa erant, in Aegypto postea mitia facta, & suauissima, qualia nunc uidentur, ut uberius dicemus, quum de arbore locuti fuerimus. Ceterum admonendi à me in præsentia uentunt, qui Persicis uescuntur, ne illa post alios cibos comedant, sed potius prima mensa ante aliorum prætionem accipiāt, ut Galenus suadet libro secundo de Facultatibus alimentorum capite decimo. Quia si post alios cibos comedantur, nimia sua humiditate innant, & corrumpuntur, nec solum ea ipsa, sed etiam ceteri cibi. Sunt igitur lubrica humida, & que subduci facile queant, proinde ante alios cibos mandanda. PYRRHVS. Hæc omnia de præmollibus intelligenda esse crediderim persicis, secus autē de duracinis, ex quibus optimus spirat odor, suauis, gratus, & spiritum recreans, nam eorum sapor delicatissimus est, cum quadam austeritate perceptibilis, qua mediante stomacho conducit, & ipsum roborat: quibus de causis post uictum accipi posse affirmari: imò omnes principes Hispaniarum, & uiri delicatissimi, ea post uictum comedunt, non nisi prius uino infusa, & nullam inde noxiam euenire persentiunt. BRASA. Sub cineribus coctum, unum uel alterum pomum persicum, ægrotantibus meis, quum eorum instat tempus, offero. A. M. A. T.

Obseruauī sedulo quom de salute ægrotantium inter nos sæpe consultatio fieret, ut ea persica assa, & saccharo respersa edenda illis concederes, quum tamen à nullo antea, nec Hispano, Gallo, uel Germano medico, cum quibus abunde uersatus sum, unquã id factitatum esse animaduertim. BRASSICA. delicatissimus cibus est, & ægris perquam gratus. AMAT. non dubito, quod Hispani nostri deinceps eoutantur, et in praxim trahant, ut sunt, Leonardus Nunius medicus apud Lusitanos, dignus ut primas apud regem dignitates obtineat: Hieronymus à Pedarneria, uir mea sententia doctissimus, & alij plures, quorum nomina alibi citamus, non nisi doctissimi sapientissimi & multa laude digni. BRASSICA. Siccata persica ubique seruari animaduerti. AMAT. imo conditum ex ipsis persicis, nusquam quod equidem meminerim, clarius aut sapidius quam Genuæ paratum uidi. BRASSICA. omnium consensu, primas illic obtinet, quanquam & apud Ferrarienses, non postremæ notæ concinnentur, quod conditum Abinzoar libro sui Theistr maxime laudasse uidetur. AMAT. imò multorum iudicio & eorum præcipue qui apud insulam Maderiæ diu egerunt, condita zuccarina multo perfectius Ferrariæ parantur, quam apud insulares illos, zuccaroso & omni genere fructuum abundantes.

Leonardus
Nunius me-
dicus Lusitanus.

Hieronymus à Pedarneria.

DE ARMENIACIS, ET PRÆCOCIIS.

Græce, *βήριον, βήριον, βήριον, βήριον, βήριον*: Latine, *armeniaca, præcoqua, præcocia*: Hispanice, *albiricoques*: Italice, *mogniague, grifomele, armilini*: Gallice, *abricotz*: Germanice, *Möllelin*.

Enarratio. 149.

ARMENIACA à PRÆCOCIBUS differunt, quanquam Dioscorides nullam Armeniaca interea differentiam, ob nimiam quam habent similitudinem faciat, de quibus Martialis ita cecinit.

à præcocijs
differunt.

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis,

Nunc in adoptiuis persica sola sumus.

Persicis enim minora sunt, & melioris succi, de quibus Galenus libro secundo de Facultatibus alimentorum capite uigesimo ita prodit: Hæc quoque ex genere sunt persicorum, bonitate nonnihil ea superantia, nec enim in uentriculo corrumpuntur ut illa, nec etiam acescunt: Vulgo autem suauiora apparent, unde etiam stomacho sunt gratiora, præcocia tamen Armeniacis præstant, porro uentriculus, quæ deorsum quidem uergunt, ex molestansibus, ea per aluum expellit; quæ uero supernatant, per uomitus eijcit.

DE CITRIIS.

Græce, *μυδάμυδα*: Latine, *medica mala, citrium, citreum pomum*: Hispanice, *cidras*: Italice, *cedri, citroni*: Gallice, *cedri*: Germanice, *Citron*.

SPECIES CITRI.

Limones: Hispanice, *limones*: Italice, *limoni*: Gallice, *limons*: Germanice, *Limonen*.

Narantia, aurantia, citrangulum: Hispanice, *naranyas*: Italice, *aranci*: Gallice, *des naranges*: Germanice, *Pomerangen*.

Adam poma: Hispanice, *azamboas*: Italice, *lomie, pome de adamo*: Germanice, *Adamsöpfel*.

Enarratio. 150.

Citrū ma- lum Medi- cum idem. Syrupi de citro uarij. Conditum ex acetosi- tate citri. Citrum cuius tempe- ratura. Semen ci- tri acida pars est. CITRUM uel citreum pomum, olim malum Medicum, quia ex Me- dia adductum nominabatur, quod olim & si in cibi usum non ueniebat, hodie tamen & crudum & saccharo conditum, in delicijs habetur, ex cuius corticibus syrupus in officinis ad cerebri & cordis affectiones frigidus, ue- luti ex acetositate siue ipsius succo: alter, ad omnes morbos expura bile or- tos, & pestilentes, ac eos qui ueneni naturam sapiunt parantur: is enim sy- rupus, ex acetositate citri dictus, optimus est ad extinguendam sitim, & pre- gnantium cistam à caliditate ortam, ueluti ad omnes alios æstuantes mor- bos: non minus ac ex prædicta acetositate paratum cum succaro cōditum. Cæterum inquirunt medici, de huius pomi temperatura, quum uariene in- ter se authores, quos in præsentī postponimus, & ad Galeni mentem dici- mus, in semine uincens habetur qualitas acida & sicca, adeò ut ipsum tertij ordinis resiccantium refrigerantiumq; sit. Sed adnotandum duximus, quòd per semen Galenus, non nucleum, aut uerum semen intelligit: sed aci- dam potius medullam, intra quam nuclei uel uerū semen continetur. Quod uero ita sit, ipsemet Galenus in fine capitis indicat, quum de uero tractet se- mine, dicens, & nucleus qui in illo inuenitur, id quod reuera semen est, hic amarus est, & digerendi uidelicet siccandiq; facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Hæc Galenus. Per quæ satis clarè patet, quòd primo per semen, partem acidam intelligit: Secundo ue- ro, per semen, nucleum, uerum dictum semen, quod calidum & siccum in

secundo ordine constituit, quum amari siccandi discutiendiq; uires in secundo ordine esse dicat. Cortex uero desiccatur secundo ordine, & temperate calfacit. At caro post corticem alba apparens, pituitosa est & frigida, quæ cum toto cortice Galeni tempore comedebatur. Sunt igitur, ut paucis dicamus in citro, primo cortex rugosus, colore auri, odoratus, calidus temperate: succus uero in secundo excessu. Post corticem apparet caro alba, esui quoq; apta, frigida, pituitosa, ac crassi succi. Sequitur tandem medulla acida, quam semen Galenus improprie uocat, infrigidandi siccandiq; uires in tertio gradu possidens: intra medullam, nucleus uerum semen habetur, calfaciendi siccandiq; in secundo ordine uim habens. De quo non minus dubium est, an solum ueneno resistat, uel potius totum pomum, quia Dioscorides de solo semine loqui uidetur, quum dicat: semen habet, pirorum seminibus simile, quod in uino potum uenenis aduersetur: At reuera, non solum semen, sed totum pomum uenenis aduersari certum est, ut ex Plinio colligitur libro 23. capite 6. dicente: Citrea contra uenenum in uino bibuntur, uel ipsa uel semen. Nec minus hæc probari possunt, ex antiquissimis historijs, modo Athenæo fidem præstemus, qui ad eum modum tradit: Maleficos homines quum ad supplicium ducerentur, quia citrea poma ab obuia muliere sibi oblata degustauerant, ab aspidum morsu incolumes, illæ sosq; extitisse, erat enim id supplicij genus, nota est historia, & ab Athenæo diffusius enarrata, cui astipulatur Virg. in 2. Georgicorum libro, quum canit.

Cortex citri temperate calidus.
Caro alba citri frigida.
Medulla acida frigida & sicca in 3. gradu.
Semen citre calfacit & siccat in 2. ordine.
Totum citri pomum aduersatur ueneno.
Athenæi historia.

*Media fert tristes succos, tardumq; saporem,
Felicis mali, quo non presentius ullum,
Pocula si quando seua infecere nouerca
Miscueruntq; herbas, & non innoxia uerba.
Auxilium uenit, ac membris agit atra uenena
Ipsa ingens arbor, faciemq; simillima lauro
Et si non alium late iactaret odorem,
Laurus erat, folia haud ullis labentia uentis,
Flos apprima tenax, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.*

In his enim carminibus, Virgilius exacte, & arborem & ipsius fructum ma Citrea malolum citreum dictum describit. Nam citrea malus, arbor parua spinis horrida est, omnibus horis pomifera, quum in ea & maturescantia, & acerba, & nouiter subnascantia poma semper uidentur, folio lauri sed latiore, cuius species sunt plures, quædam limones ferens, acidos, dulces, medijs saporis, uaria figura conspectos: Nam & de acetositate limonis, syrupus parari po

Syrupus

de acetosi-
tate limo-
nis.
Narantiū
pomum.
Adam po-
mum.
Flos aran-
tie.
Aqua na-
phæ.

test, maioris efficacix quàm qui ex citri succo conficitur, qui mirum in mo-
dum, febribus pestilentibus, secum accidens illud, morbum dictum pulicæ
rem, medetur, ut experientia longa comprobatum habeo. Altera uero ci-
tri species, narantium pomum est, siue aurantium dictum, uel rancidum,
quod Auicenna citrangulum appellat, acidum & dulce: acidum bili aduer-
satur: dulce uero facillime in pituitam uertitur, utriusq; tamen cortices ca-
lidi sunt. Ultima demum species citri, Adam pomum dictum est, nō ubiq;
ut cæteræ species obuium, cortice rugosum, sapore gratum, quod Lusita-
ni & reliqui Hispani, corrupta uoce, loco Adam poma, azamboā sua lin-
gua appellitant. Omnium autem harum specierum arbores parum inter
se differunt, quæ florem emittunt album summæ fragrantix, & ex eo per
campanam aqua ignis uel elicitur, tantæ suauitatis, & redolentiæ, ut cæteras
odoríferas aquas superare certum sit: quæ hodie pro leui uomitum priori-
tante medicamento, apud medicos Hispaniæ habetur, à quibus, aqua na-
phæ uel narantiæ appellatur. Reliquum erit, ut qui plura de his legere deside-
rat, legat Antonium Musam Brasauolam, in ea epistola quam ad illustris-
simum Herculem Estensem Ducem Ferrariæ, misit, & eam Examini suo-
rum simplicium præfixit: non minus Ruellium Gallum capite 69. primi li-
bri, sui uoluminis de Stirpibus.

DE PYRO.

Græce, *πύρον*: Latine, *pyrum*: Hispanice, *peras*: Italice, *pe-
re*: Gallice, *poire*: Germanice, *Byren*.

PYRVM SYLVESTRE.

Græce, *πέρας*: Latine, *syluestre pyrum*: Hispanice, *peros de
mato*, *peros montesinos*: Italice, *perisaluatici*.

Enarratio. 151.

Pyrorum
genus.
Pyra agre-
stia.

PYRI ut multifaria sunt genera, sic passim notissima & in continuo ui-
ctus usu communia, laudat tamen una quæq; regio, suum quoq; pyrorum
genus, quæ percurrere non minus longum, quàm fastidiosum esset, quo-
rum temperatura, à sapore ut in malis quoq; diximus exploranda est. Cæte-
rum pyra agrestia constrictoria sunt, & fungorum strangulationibus con-
uenientia.

DE MESPILIS.

Græce, *μῆσπλον*: Latine, *mespilum*, *triccoccon*, *mespilum trium*

officulorum, aronium: *Italice, azzarolo frutto, pomo di rege:*
Germanice, Nespel.

SECUNDA SPECIES.

Mespilum, in quibusdam: setanium, pentococcon, mespilum, mespi-
lum quinq; officulorum: Hispanice, nesperas: Italice, nespole uul-
gari: Gallice, des nesples.

Enarratio. 152.

MESPILVS arbor, oxychantæ, non uero pyxchantæ folia habet, Error in unde impressoris incuria, hic errorem commissum esse, nulli dubium est, exemplari Sunt igitur ut capite de oxychantæ meminimus, folia huic primo generi bus Diosco mespili, tanquam apij, fructus uero ruber pillularum magnitudine, intus ridis. officula tria habens, sapore subacidus, stomacho gratus, qui apud Neapo- AZAROLUS litanos azarolus dictus optime & felicissime crescit, ueluti apud Pisauren- fructus, pri mum genus ses, & alios nonnullos. Nam in Hispania uniuersa, quod nouerim, fructus mespili. iste non prouenit. Secundum uero mespili genus, ubiq; uulgatum est, pen- ticoccon dictum, quia intra se quinq; contineat grana, quæ, ut experientia comprobatum nonnulli habent, contra nephritim multum ualent, hocue ro mespilum epimelis à Dioscoride dicitur, quanquam epimelis apud Ga lenum, unedo, fructus comari, id est arbuti sit, ut apud ipsum est legerè lib. sexto de Facultatibus simplicium medicamentorum ad istum modum di centem: Epimelis acerba hæc planta est, ut quæ dixerit quispiam pomum syluestris. Vocatur autem ab Italis rusticis unedo, ingens eius in Calabria prouentus, fructus eius acerbus quidem est, nihilominus tamen stoma cho ingratus, & capitis mouens dolores, admixta siquidem ei est aliena Epimelis quæpiam qualitas. Hæc Galenus. Per quæ facile percipitur epimelida, une Galeni unedo est. donem appellare, non uero mespilum, ut Dioscorides in præsentia facit. Serapionis Attamen Serapionis interpres turpiter errat, quum lemma capitis de me- Spilo, non mespilo tribuit, sed potius sorbo, ut legenti manifestum erit, quum interpres quæ ille sorbo tribuit, Dioscorides de mespilo dixerit. De quo Galenus 7. turpiter er libro de Facul. simpl. medic. ita differit: Mespili fructus admodum acer, rat. bus est, uixiq; edi possit, uentrem strenue coërcens, quin & in germinibus, & folijs acerba hæc qualitas non pauca reperitur.

DE LOTO.

Græce, λωτο: Latine, lotus arbor, celtis: Hispanice, almex
arbol: Italice, bagolaro, cerefe del inuerno: Gallice, du aliser,
alisa, non crescit in Germania.

Enarratio 153.

Lotus. RARA arbor lotus in Italia, & per paucis cognita: nos uero in Italia sedulo eam inquirētes, tandem post longam inuestigationem inuenimus. Est enim lotus arbor spaciosa, grandis, ramosa: corticem subnigrum & lucidum habens, ac ob id oculis per quam gratum: Huius folia ilicis, magna, crassa, ex nigro uiridantia & in cuspidem desinentia sunt: ualde per ambitum serrata, quæ ab arbore nunquam decidunt: sed illi perpetuo hærent, ut malo Medico, & lauro, & reliquis eiusmodi: pro fructu baccam arbor hæc fert pipere nigro maiorem, pediculo oblongo cerasorum modo pendentem, primo uiridem, dein uero quum ad maturitatem Octobri mense peruenit nigra, rotunda, ori grata & suauis euadit, dulcis namq; est, odore quodam herbaceo quæ comesa ex se subtilem quandam in ore pelliculam exiit, sub qua carnis parum subest, quia ofsiculum bacce fere totius occupat corpusculum: Hinc porro fructum Anconitani à similitudine quam cum cerasorum habet, cerasum hyemale appellare solent: quanquam non desint eorum aliqui qui arborem hanc sycomorum uocent, sed falso: Vi-
Baccæ fert lotus. get autem arbor hæc Anconæ apud Diuum Cyriacum, quam nobis Ambrosius Nicander Spoletanus uir doctissimus & humanissimus primo, ut si quod nomen illi à priscis impositum tenerem, illi aperirem, mihi demonstrauit: quæ nam illa enim esset omnes ignorabant: nos uero, ea conspecta, lotum arborem apud Diosc. descriptam ex multis signis cognouimus, nec minus ex Plinio hoc decerperamus, qui lib. 13. suæ Naturalis Hist. capite 16. in Italia huic arbori inesse fructum cerasi modo, tradit: Nam in Africa & uarijs alijs regionibus fructu arbor hæc uariat: quum magnitudine fabæ crocei coloris, eumq; densum in ramis myrti modo ferat, & is est qui copiose apud Lotophagos, authore Homero in sua Odyssæa prouenit: porro nostratis loti fructus stomacho per quam gratus est: arboris uero lignum dysentericis utile, si modo in scobem redactum aqua ferrariorum maceretur & ad ignem coquatur, & per clysteres eius decoctum iniiciatur adiectis uarijs alijs quæ dysentericis affectibus profunt, à nobis centuria secunda Curationum medicinalium nostrarum ex amulsi tradita. Cæterum lotus æqui uocum nomen est, non solum arborem, sed herbas quoq; nonnullas complectens de quibus in hoc opere agendum est.

DE CORNO.

Græce, ^{κέρνικος} Latine, cornus arbor: Hispanice, cornizos los: Italice, corniolo: Gallice, ornelia, cornier: Germanice, Welsch kirschen.

Enarratio. 154.

CORNVS Arbor, procerā, fortis, & speciosa, nota est, cuius mas & foemina, referente Theophrasto capite duodecimo libri tertij de Historia plantarum reperiuntur: mas robustius crescit, adeo ut eius lignum ad rotarum radios utile sit: foemina uero uiticis modo ramosa expanditur. Nam huius arboris fructus, oliuę magnitudine cernitur, qui quū ad maturitatem peruenit, ruber efficitur, sapore acetosus, auster, mirum in modum constringens, ut merito hodie ex illo seplasiarij, & succaro conditum pro cohibendis fluxibus biliosis parent. Hęc enim illa corna sunt, quę Virgilius libro 3. Aeneid. lapidosa uocat, quia foris parum carnis, & intus plurimum ossis habeant. De quibus Galenus libro 7. de Facultatibus simplicium medicamentorum sermonem facit, ad istum modum dicens: fructus eius admodum acerbus est, esuiq; aptus, proinde ualenter aluum restringit, quem admodum & mespila, folia quoq; & germina peracerba sunt gustui, ualenterq; desiccant, itaq; maxima uulnera glutinare possunt, potissimumq; duorum corporum.

Cornus.

DE SORBO.

Gręce, *σώρος*: Latine, *sorbum*: Hispanice, *sorbas*: Italice, *forbe*: Gallice, *cormiera*: Germanice, *Eschröplin/Speirlin/Sporöppfel*.

Enarratio. 155.

SORBYM, fructus arboris, communissimus est, qui dum immaturus est, ualentissime astringit: maturus uero, parum aut nihil. BRAS. quomolim in Examine simplicium meorum in similia uerba prorupissem, non defuit postea quidam maleferiatus uir, qui tanquam falsa ea obliterare conabatur. AMAT. Sinamus istos sycophantas maledicentes, qui nihil præter obtrectationes, caluminaq; discunt, nescientes bonum à malo discernere, & uitium à uirtute. BRAS. quum nullos habeant ad quos diuertant ægorantes, ut magni tamen & sciens appareant, alios mordent, alios uellicant, alios delaniant, ut merito rabidi canes sint appellandi. AMAT. non dubito sane hos in rabiem angere, quum nullum habeant lucrum. BRAS. quum miseranda tristitia perurantur, in maximam incidunt siccitatem, & consequenter, rabiem. AMAT. ita plerumq; sit, nec ambigendum est, homines rabie affici posse, ut Leoniceus uir nunquam sine honoris titulo nominandus, in eo libro cui titulum esse uoluit, de Plinij & aliorum medicorum

Sorbum
constringit.Homines
rabie affici
possunt.

rum erroribus, patefecit, & post illum Cælius Rodiginus, magnæ lectio-
nis uir. BRAS. isthæc missa faciamus, & istos cum sua rabie in malâ cru-
cem ablegemus. AMAT. imo in malos coruos. BRAS. sorbum igi-
tur immaturum apprime constipat, maturum uero adeo parum, ut meri-
to sorbum maturum non constringere, aut constipare sit dicendum.
AMAT. ne hoc mirum est, quum multi fructus interdū quum immatu-
ri sunt, cōstringunt, postea uero maturi facti, tantū abest, ut constringāt, ut
potius ualentissime soluāt. BRAS. meministi, si recte memoria teneo, ca-
pite de Mespilis, Serapionis interpretē, quæ mespilo debebātur, sorbo tri-
buisse. AMAT. ita est, ut qui conferre uoluerit, ea quæ apud Serapionē de
sorbo dicūtur, cū ijs quæ à Dioscoride de Mespilo scribūtur, facile inueniet.

Serapionis
interpres,
quæ mespilo
debetur
tribuit.

DE PRVNIS.

Græce, ^{κινυμυδιαι} Latine, prunum: Hispanice, prunas, ano-
drinas, amexceas: Italice, suscine, brugni sequi: Gallice, des pru-
nes: Germanice, Pflaumen.

Enarratio 156.

PRVNVS Arbor ubique famigeratissima est, cuius fructus uariis ha-
betur, quum quædam reperiantur pruna uiridia, quædam alba, alia rubra,
alia lutea, nonnulla herbacea, reliqua uero nigra, item ex illis quædam ma-
gna, alia parua, alia mediocria, uaria forma insignita, ex quibus hodie Da-
mascena præcipua habētur, Syracusana ab Hispanis nominata, nigra, ru-
bricantia, uel in totū alba ad citrinū tendentia, oblonga boni saporis, dicta
Damacena, quia ex Damasco Syriæ præcipua ciuitate uetæ primo fuere:
de quibus Dioscorides in præsentī, ita inquit: Syriaca præsertimq; in Dama-
sco genita ficcata pruna, stomacho accommodata sunt, & aluum cohibent.
Galenus uero, animaduertens Dioscoridis hæc uerba sic absolute prolata
falsa esse, consulto ea est interpretatus libro septimo de Facultatibus simpli-
cium medicamentorum ad hunc modum inquit: pruni fructus uen-
trem subducit, recens quidem plus, aridus minus. Cæterum, haud scio cur
Dioscorides pruna Damascena ficcata uentrem sistere dicat, quum & ipsa
palam etiam subducant, minus tamen quam quæ importantur ex Iberia.
Siquidem Damascena magis astringunt: at quæ Iberia fert, dulciora sunt.
Iis igitur uerbis satis clare patet, Galenum interpretari Dioscoridē, quum
Damacena pruna ficcata, licet uentrem subducant, comparatione tamen
ad Hispaniæ pruna, adeo parum, ut id constringere potius dicendum sit:

Pruna ua-
ria.

Pruna Da-
mascena
Syracusana
dicuntur.

Galenus de
prunis
quæ dicat.

Pruna Hi-
spaniæ Da

Hanc uero Galeni esse mentem, facile elicitur ex libro secundo de Faculta-
 tibus alimentorum, capite trigesimo primo quum dicat: fama est ea pruna *mascenis*
 omnium esse præstantissima, quæ in Damasco urbe Syriæ nascuntur: se- *meliora*
 cunda autem post illa esse quæ in ea regione quam Iberiam ac Hispaniam *sunt.*
 nominant, proueniant: Verum hæc quidem nihil astrictionis præse ferunt,
 nonnulla uero Damascenorum, uel plurimum, id est astrictionis habent, hæc
 ille. Quam astrictionem animaduertens Dioscorides, non ueritus est asse-
 rere Damascena pruna constringere. Nam quanto pruna magis sunt aci-
 da, tanto plus frigida dicenda sunt, & pressius aluum cohibentia, saccharo
 tamen cocta, uel melicrato sumpta, stypticitatē amittunt, & aluum optime
 deijciunt: Iberica porro pruna meliora sunt, quæ & Damascena, & Syracu-
 sana apud ipsos dicuntur, nigra, & citrina reperta, nam citrina multi ob co-
 lorem, cerea appellare non dubitant. Verum multi ex omnibus pruni spe- *Pruna ni-*
 ciebus in Hispania repertis, quandam præcipuè laudant, quam Salmanti- *gra Salmã-*
 censes Andrinæ ob colorem nigrum illis insitum uocant: rotunda autem *ticensia.*
 pruna hæc sunt, nigra, sapore acido, ori gratissimo, quæ matura febricitan-
 tibus, apud Salmanticenses, Doctor Alteretus præceptor meus nunquam
 pœnitendus, non sine optimo successu concedebat. Nam corpus refrigerat
 & humectant, bili aduersantur, sitim arcet, & aluū deijciunt: siccata uero nō
 adeo ut recentia suos effectus producūt: quibus pro parandis decoctis, apo- *Alteretus*
 zimatis, & syrupis quotidie utimur: eligi tamen debent pruna ossa par- *Doctor*
 ua, multum uero carnis habentia, ex quibus electuarium in officinis & cū *præceptor*
 scamonio, & sine illo paratum prostat. Syluestria uero pruna, non minus *authoris.*
 quoque nota sunt, ex quibus succus exprimitur, quem loco acatiæ seplasiarū,
 ut diximus hodie exhibent. Prunus proximus fructus est, sebasten dictus,
 quē Dioscorides et Galenus subticerunt. Paulus uero ueluti & Actuarius
 et Aëtius de eo mentionem faciunt, sic enim Paulus inquit: Myxa siue My *Sabaſten*
 xaria, arboris fructus est, minor quidem prunis, facultate uero confimilis. *fructus.*
 Ex quibus uerbis percipitur, myxam siue sebasten, aluum laxare: non uero *Myxa My-*
 eam constringere, ut Leonardus Fuchsius in suis Paradoxis nō sine errore *xaria seba-*
 cōtendit, quum non solum Paulo, sed experientia quotidianæ contradicat, *sten idem.*
 quæ, fructū istum bilem depellere indicat. Quin & Actuarius scriptor Græ- *Fuchsius et*
 cus doctissimus, aluum laxare dicit, & sitim extinguere, imō ut passim uide- *rat.*
 mus, fructus iste lingue ariditatem & ipsius asperitatē remouet, quin etiam
 pectoris uitij utilis est, & urinx ardorem à bile ortum refringit, non est er-
 go quod Fuchsius dicat conditum ex sebesten non ob fructum istum pur-
 gare, sed ob scamonium et alia in eo admixta medicamenta, quum fructus
 iste, non minus aluum subducit, quàm cassiæ fistule pulpamentum. Verū

Iuiuba serica.
Zizipha idem.

Fuchsijs maledicentia.

myxa siue myxaria, ut placet Hermolao Barbaro in suo Corollario, sebeten dicuntur, hoc est si latine interpreteris, augusta. Nascuntur enim ingenti copia in Syria, quæ & myxa appellari tradunt, ob mucilaginem illis insitam, mucoremue, ex quo Syriaci uiscum parant, & Venetias ad irretendas auriculas mittunt. Huic fructui affinis est alter, quem Dioscorides prætermisit, & iuiubam officinæ appellant, Græci uero sericam, latiniore autem zizipham, quam uocem imitantes Hispani, licet corrupte, acuseifacum appellant: Lusitani uero Arabica lingua, pomum ab alnafegua cum nominant; de quo Galenus libro secundo de Facultatibus alimentorum, capite trigesimo secundo ita tradit: Nec hæc quidem ausim affirmare quicquam ad sanitatis tutelam, aut morborum profligationem pertinere, mulierum enim atq; infantium effrenatorum est edulium, quod exigui est alimentum ac coctum difficile, & præterquam quod stomachum non iuuat, parum etiam alimenti corpori exhibet, hæcenus Galenus. Qui licet suo tempore iuiubas in usus medicos non traxit, ab Arabibus tamen pro spissando bilioso sanguine, ac densanda subtiliori materia ad pectus descendente, earum syrupus maxime laudatur, ueluti pomula ipsa in decocto, quod aiunt, peccatorali. Nec enim erat, quare hic Fuchsius caninam suam maledicentiam, ut solet in Arabas exerceret, qui tum demum præclare se perfunctum officio suo putat, quum uiginti Latinis uersibus unum Græculum inseruerit, ut eruditionem aliquam ambitiose ostendet, cum hæcenus nullam præter laboriosam illam ex aliorum commentarijs coaceruationem uel compilationem potius consecutus sit.

DE ARBUTO.

Græce, κόμαρος: Latine, comarus, arbutus, unedo, memecylis: Hispanice, madronho, madronheiro: Italice, albatro, cerasa de la mare, cocomaro, Germanis incognita.

Enarratio. 158.

Comarus KOMAROS arbutus est, frutex aliquando arborecens cotonei mali magnitudine, folio lauri, splendido, uiridi: Nam lignum huius squammosum uidetur, rubricans, in cuius summitatibus flores albi cymbalorum modo, *Memecylis* racematim pendent, apibus gratissimi, quibus deciditibus, fructus memecylis, unedo dictus pullulat, rotundus, primum uiridis, postea luteus, ultimo quum ad exactam maturitatem peruenit ruber fit, magnitudine quæ uulgatum mespilum uidetur: *Vnedo un-* Qui ideo unedo dicitur, quia ob eius maliciam *de dicatur.* unum tantum edendum sit pomum, nam stomacho aduersatur, & facile ceo

phalalgiam comedenti inducit. In Hispania porro non ita noxius fructus iste prouenit, quum eum multi auidius quam par sit comedant, & tamen in nullum corporis detrimentum incurrunt; eo tamen turdi, sturni, merulgue, & alij passeruli in dumetis degentes maxime gaudent, adeo ut aucupes hoc fructu, in aucupio utantur. Multi præterea fruticem istum contra pestem, & uenenum, tanti faciunt, ut ex illius folijs & floribus aquam per *lambicum* extractam, tanquam sacratissimum antidotum, ad eosdem effectus seruent. Nonnulli tamen differentiam faciunt, inter plantam istam quum frutescit, & eam quæ in arborem crescit, in quam sententiam Theophrastum ire animaduerto, quum comaron, id est arbutum ab unedone arbore, libro primo, de Plantarum historia, ubi corticum differentias enarrat, diuersum facit: quanquam tamen idem Theophrastus nunquam de unedone sermonem priuatim, quod equidem obseruauerim, habuerit: Galenus tamen illum imitatus, uno in capite de unedone fructu sermonem fecit, ut capite de mespilo diximus: alio uero de arbuto siue comaro, ut libro 7. uidere est, qui de eo ita tradit: Arbutus arbor ipsa qualitate acerba unæ cum fructu est, eum memecylum nuncupant, est autem hic & insensus stomacho & capiti dolorem commouens. Hæc Galenus. Mea tamen sententia, unedo ab arbuto siue comaro in nulla re differt, quum eadem sit arbor specie, et utriusque fructus unedo siue memecylus dicatur, stomacho infestus, & cephalalgiam inducens. Libet hoc loco Lusitanorum quorundam stupiditatem irridere, qui cateruatim ad foeminam quam ipsi honoris causa Magistram uocabant, ad recuperandam amissam ualeitudinem concurrerant: ea uero, quid illis & si diuersissimo morbo tentatis propinaret, præter aquam ex unedone per campanam expressam, habebat nihil: quod si quis astris ita fauentibus amissam recuperaret ualeitudinem, non iam mulierem aut Magistram sed diuam potius uocare, illique eos honores exhibere, quibus tantum Diui afficiuntur. Memini uisam esse à me hanc foeminam in oppido Sremotio, quod non longe ab urbe Eborā distat.

Aqua arbuti.

Unedo arbutus comarus Memecylus idem. Lusitanorum stupiditas.

DE AMYGDALIS.

Græce, ἀμυγδαλή: Latine, amygdala: Hispanice, almendras: Italice, mandole: Gallice, des mandoles: Germanice, Mandeln.

Enarratio. 159.

AMYGDALA tam dulcis quam amara, satis nota est: Nā dulcis uiribus *Amygdala*

impotentior reperitur: De qua Galenus libro secundo de Facultatibus alimen-
 torum, ita prodit: Amygdalę nihil prorsus habent facultatis astrin-
 gentis, Sola enim tenuandi facultas ac detergendi in eis prepoller, qua tum
 uiscera purgant, tum humores e pulmonibus ac thorace, sputis expecto-
 rant, & cæterea. Item libro quinto de Facultatibus simplicium medica men-
 torum, ubi extergentium & sacru liberantium medicamentis agit, inquit:
 simile quiddam amygdalis accidit, nam & horum ipsorum, ea quę ama-
 ra sunt, & detergunt, & meatus expurgant, quę uero edendo sunt deter-
 gunt quidem, non tamen in sacru liberant. Galeni igitur consilio oleo a-
 mygdalarum dulcium, contra nephritim, colicos affectus & alias frigidas
 passiones utimur, ueluti quoq; amygdalarum amararum, quum calidum
 utrunq; sit ex amaris tamen magis, ut Galenum adnotasse constat libro sex-
 to citati uoluminis sic dicentem: amygdala quę quidem palam amara sunt,
 omnino extenuandi uim possident. Siquidem ephelim purgant, & excrea-
 tionibus expectore pulmoneq; crassorum lentorumq; humorum mire au-
 xiliantur. Obstructiones præterea iecinoris a crasis & uiscidıs succis or-
 tas expediunt: quin & lateris & lienis, & coli, & renum dolores, ab huius-
 modi causa natos persanant, ipsius arboris etiam radices coctę illitęq; es-
 pheles purgant: porro amygdala dulcia, quę & ipsa nonnihil fortiuntur a-
 maritudinis, moderate sunt calida. Attamen amygdalę æstuosę, ob pin-
 gitudinem quam habent sunt, ut Hippocrates libro secundo de Dieta te-
 statur, cuius uerba Auicenna postea enarrans, libro secundo sui Canonis,
 dixit: Et Sauię earum est commouens choleram, ob sui unctuositatem, pro-
 inde animaduertant qui indiscrete febricitantibus amygdalarum porri-
 gunt, aut saltem ihs, qui stomachum biliosum habent, quum iuuamenti ui-
 ce præstandi, magnum ægris adferant detrimentum. Virides uero suo in-
 tegro operimento comestę amygdalę, bonum faciunt stomachum, & ille-
 lum ab humiditate emendant.

*Amygdalę
æstuosę
sunt.*

DE PISTATIIS.

*Græce, πισταίον: Latine, pistatium, fisticus: Hispanice, als
hocigo: Italice, pistacchi: Gallice, pistaches, non crescit in Ger-
mania.*

Enarratio. 160.

*Pistacia si-
fici dicun-
tur.* PISTATIVUS quam, primo e Syria Lucius Vitellius in Italiam porta-
 uit, licet Syriacis, peculiaris sit arbor, in multis tamen Italix & Hispanix
 locis hodie uideatur, parua, lentisci folium habens, maiusculum tamen, in
 qua fructus pistatium siue fisticus dictus, pender, ea magnitudine qua pinci

nuclei cum putaminibus sunt, nam intus fructus iste uirescit, esui perquam gratus, qui & Venerem incitat, & apprime nutrit, quibus de causis, hodie bellarijs instaurantibus & resicientibus, eum misceri commendamus, imò ut Auicenna de eo libello de Viribus cordis tradit, cor cõfortat, uelut Rabbinus Moses de Aegypto, ex omnibus fructibus, fisticus præstantissimus habetur. At Galenus, de Pistatijs libro secundo de Alimentorum facultatibus, inquit: Hæc quidem ad magnam Alexandriam proueniunt, sed multo uberiora in Berrhoea urbe Syriæ, parum quidem nutrientia, uerum ad hepar roborandum & succos in ipsius uis infarctos purgandos, utilia. Qualitatem enim habent, aromaticam, subamaram, & subastringentem. Scio autẽ & alia huiuscemodi pleraq; hepato esse utilissima, quemadmodũ in opere de simplicibus medicamentis est demonstratum. Porro non auisim affirmare, ullam ex ipsis stomacho accedere utilitatem, aut læsionem insignem, quemadmodum neq; quod aluum deiciant, aut fistant, hæc Galenus, in quibus Auicenna tacite illum mordet, præsertim quia dicat, stomacho neq; iuuamentum nec nocumentum pistatia præstare, ita enim Auicenna tradit: Quidam innuit pistatia neq; prodesse neq; obesse stomacho. At ego rem aliter euenire nosco, quum uentriculum roborent, et nauseam prohibeant, ut eorum sapor obscurus, amarus, austerusue testatur.

DB NUCIBVS.

Græce, ^{κάρυα βασίλικα} *κάρυα βασίλικα*: Latine, *carya basilica*, *nuces iuglandes*, *regiæ nuces*: Hispanice, *nuezes*: Italice, *noce*: Gallice, *des noix*: Germanice, *Nuß* / oder *Welschnuß*.

Enarratio, 161.

NUCE Stam sunt ubiq; notæ, ut nulla prorsus indigeant descriptione, de illis tamen & caricis, rutaue antidotum ut Dioscorides adnotat, paratur. De quo Galenus libro de Cibis boni & mali succi ita tradit: Nonnulli de lethaliũ uenenorum compositione scribentes, caricis cũ ruta nucibusq; præsumptis, uenenis eiusmodi uniuersis aduersari testantur. Cæterum ieiuno stomacho comestæ nuces, lumbricos latos pellunt, ut experientia comperit habeo. Nam rob de nucibus, ubiq; quoq; uulgatum esse arbitror.

Non ab re quoq; erit in præsentia, quum de nucibus agimus, & de nucis uomica, & metella sermonem habere. Est igitur ut paucis dicam nux uomica apud Serapionem, ea quam seplasiarij, nucem metellam appellant: & ea quam Serapio metellam uocat, officinarum nux uomica: quod uero ita sit, ne quis nos falso accuset, ipsum Serapionem audiamus, capite de nucis uo

mica, ita dicentem, ex mente Abraham: Nux uomica cuius color est inter glaucedinem & albedinem, maior auellana parum est, in qua sunt nodi. Hæc Serapio. Per quæ facillime, qui cognitionem utriusq; nucis habuerit, iudicabit, nucem uomicam Serapionis eandem esse cum metella officinarum, quum officinarum metella nux talem obtineat colorem, & ab utroq; latere attollatur tuberculis quibusdam circularibus oculos imitantibus, ut nulli sit dubium, metellam hanc officinarum, apud Serapionem uomicam esse, Non minus quoq; ex ipso Serapione elicitur, quam ille Metellam appellat, uomicam officinarum esse: ita enim de Metella capite 364 prodicit: Nux metella est similis nuci uomicæ, & semen eius est simile semini mandragoræ, & cortex eius est asper, & sapor eius est delectabilis, & unctuosus. Quæ omnia nuci uomicæ officinarum conuenire clarius est, quam ut à me multis monstrare debeat, quum nux hæc communis uomica dicta, plana utroq; latere sit, cuius cortex est asper, ueluti pilosus: nam ipsius sapor, unctuosus, & delectabilis est, canes interficiens. Quod uero dicat, semen illius semini mandragoræ est simile, intelligo uirtute: secus autem figura, quum & hæc nux frigida in quarto sit gradu. In summa igitur dicamus, quod nux illa utroq; latere eleuata, uera uomica est: illa uero akera, plana utraq; parte & uelut pilosa, est metella.

Nux metella officinarum uomica apud Serapionem est.

Exponitur Serapio.

DE AVELLANIS.

Græce, *μικρονή νυξ*: Latine, *minores nuces*, Ponticæ nuces, auellana: uulgo auellane: Germanicè, *Hafelnus*.

Enarratio. 162.

Auellanæ Ponticæ nuses idem.

Ponticæ nux auellana est.

PONTICÆ nuces, id est auellanæ, communes quoq; sunt, quarum oblongæ & rotundæ reperiuntur, sic dictæ Ponticæ, quia è Ponto prius aduectæ fuere, de quibus & prioribus, hoc est nucibus, Galenus 7. de Facultatibus simplicium medicamentorum ita tradit: Arbor tum in folijs tum in germinibus astringentem quandam possidet: ceterum euidentem multamq; in nucis putamine recenti pariter & sicco: eius autem succo expresso, ac melle decocto, nos loco stomachici medicaminis utimur, oleum quod ex fructu elicitur inueterato admodum per halitum digerit, quare nonnulli eo gangrænas, carbunculos, & ægilopas sanant. Sunt qui ad neruorum uulnera utantur: Si tamen recens sit, astringentis nonnihil qualitatis obtinet. Nucleus arefactus & ustus, tenuium partium & exiccatorium citra morsum est medicamen: At Ponticæ nux, quam *μικρονή νυξ*, & auellanam appellant, plus habet essentiae terrestris ac frigida, itaq; austerior tum cortex, tum planta, tum fructus apparet.

DE MORIS.

Græce, *μυρική*: Latine, *sycamina*, *mora arboris mori*: Hispanice, *moras del moral*: Italice, *moro*: Gallice, *des mores*: Germanice, *Maulbeer*.

Enarratio. 163.

MORA sycaminea dicta nota sunt, quibus trinus inest color: nam primo albescent, deinde rubescunt, postremo nigerrima fiunt, quasi *Thisbes* puellæ Aegyptiæ cruore respersa. Hic uero fructus ieiuno stomacho edendus est, nec omnino maturus, quum exacte maturus facillime corrumpitur, & in uenenum transit, ut Galenus libro de Cibis boni & mali succi sua det. Verum ex moris, rob diamoron dictum in officinis contra tōsillarum inflammationes paratum reperies. Nam alba morus Ouidio cognita fuit, ut ex fabula citata apparet, cuius folijs bombices, sericei uermes dicti, maxime oblectantur. De quibus Hieronymus Vida Cremonensis, uir singularis eloquentiæ, elegantissime cecinit: nam Ouidio antiquiores, arborem istam ignorarunt: nec mirum, quum postea, ex nigra moro populo inserta, alba effecta est.

Mora non omnino matura edenda est. Morus alba Ouidio cognita fuit. Albamorus quomodo facta.

DE SYCOMORO.

Græce, *συκόμορος*: Latine, *sycomorus ficus Aegyptia*: Hispanice, *suiguera de Adam*, *figo de Adam*: Italice, *fico de Egitto*, *fico de Adam*: Gallice, *figues de Adam*, non habetur in Germania.

Enarratio. 164.

SYCOMORUS: arbor Aegyptia est, quæ quoque in India procere crescit, & ut ab ijs qui ex Alexandria & India ad nos sunt reuersi, accepimus, arbor similis moro est, fructum tanquam ficum non prope folia, sed in truncō & crassioribus ramis faciens, & illum quidem dulcem, semine interiori carentem, quem multi ficum Adam appellant, quia in eo Adam peccasse credant, ut uero fructus iste, esui aptus fiat, ab arbore colligatur atque ferreo uncino opus est. Sic enim intra quatuor dies maturefcit, & in eo loco à quo collectus fuit, alius repullulat, ita ut in anno ter & quater arbor hæc fructum pariat. De huius uero arboris ligno, mirum fertur, quod præterire non est, scilicet, quod nunquam sicum euadit, nisi immersum aqua, quum autem diu in aqua maduerit, siccescit, & supra aquam ascendit. Qui uero sycomorum, ficum agrestem parietibus frequentem, esse autumant,

Sycomorus.

toto proculdubio errant cœlo. Nam huius arboris plures species, tum apud Syros, tum apud Aegyptios, & Indos, reperiuntur, quæ omnes, fructum, ueluti apud nos ficus, producant. Cæterum de sycomoro ita Galenus prodit libro secundo de Facultatibus alimentorum capite trigesimo quinto: Plantam sycomori uidi in Alexandria una cum fructu, paruae ficuti albæ ad similem, is fructus nullam habet acrimoniam, exiguae tamen dulcedinis est particeps, estq; facultate ut mora, humidior quodam modo, ac frigidior, quin potius in medio mororum ac ficuum iure quis ipsum collocauit, indeq; nomen ipsi arbitror esse positum. Ridiculi enim sunt, qui fructum hunc ob id aiunt sycomorū fuisse nominatum, quod paruis ficibus sit ad similes, ipsius autem generatio ab alijs arborum fructibus quodammodo est diuersa, non enim ex surculis ac germinibus, sed ex ipsis ramis ac stipitibus enascitur.

DE FICV.

Græce, *ῥινο*: Latine, *ficus*: Hispanice, *figo*: Italice, *fico*: Gallice, *figues*: Germanice, *Seygen*.

Enarratio 165.

FICV Stam arbor, quàm ipsius fructus, ubiq; proueniunt, & communes sunt, albæ, nigræ, & diuersorum colorum, quarum meliores habentur, quæ optimè sunt maturæ, crassi, & boni saporis, similibus enim alimentis Galenus uuarum alimento anteponit, qui in uniuersum maxime penetrant, adeo ut si post esum aliorum cibarium ficus quis comederit, ad imam uentriculi partem descendisse, percipiet, modo post horam euomat, quum prius, uniuersus cibus per uomitū exhibet, quàm ficus euomat, unde ipsos infimā uentriculi partem descendisse, ut diximus, facillime percipitur, quarum & caricarū, ut lector notitiā exactam habeat, legat Galenū libro secundo de Facul. alimentorum, & libro octauo de Facul. simplicium medicamentorum: libro enim de Facul. simpl. ita tradit: ficus arbor, calidæ, tenuiumq; partium temperaturæ est, sicuti indicant tum liquor eius, tum foliorum succus: ualenter enim calcificat uterq; itaq; non mordicat tantum aut uehementer abstergit, sed & ulcerat, & ora uasorum reserat, & uerrucas extirpat, quin & uim purgatoriam habet. Porro lachryma & succus agrestis ficus, quam caprificum uocant, ad omnia quàm facilius, ualentior est. Verum ipsarum surculi adeo calidi sunt, atq; tenuium partium, ut carnes bubulas duras, si coquendis adijciantur, friabiles ac teneras reddant. Libro uero secundo de Facul. alimentorum ita quoq; in-

*Ficus in
imam uen-
triculi par-
tem descen-
dunt.*

*Ficum
uires.*

quit: Ficus quanquam prauitatem non potuerunt omnino effugere, facile tamen totum corpus peruadunt, nam & abstergendi quoque insignem obtinent facultatem: quo fit, ut post ipsarum esum, nephritici arenulas multas excernant. Nutriunt præterea uberius cæteris autumnalibus fructibus, flatribus tamen hæc quoque implent. At quæ ficus iam prorsus maturuerunt, propemodum nihil omnino lædunt, quo modo nec caricæ, quæ multiplicem quidem præstant utilitatem, si quis tamen largius eas esitauerit, offenditur ab ipsis, quandoquidem sanguinem non admodum probum gi-gnunt, quo fit, ut ex ipsarum esu, pediculorum multitudo proueniat: habent etiam tenuandi facultatem, & incidendi, qua uentrem quoque ad excretionem irritant, renesque expurgant: Cæterum iecori, lienique inflammatione ob-sessis sunt noxiæ, quemadmodum & ficus, communi omnium dulcium ciborum ac potuum ratione, obstructis tamen illis, aut scirrho affectis ipsæ ex sese nihil commodant, nec efficiunt, sed medicamentis incidentibus extenuantibus, & abstergentibus mixtæ, non mediocriter iuuant, tum caricæ, tum ficus.

DE PERSEA ARBORE.

Græce, *μειρά*: Latine, *perseæ*, *persica arbor*: Hispanice, *per-segheiro*: Italice, *persico albor*: Gallice, *un pefchier*: Germanice, *Pfersichbaum*.

Enarratio. 166.

VANVM est id quod multi dicunt, credentes, perseam arborem à persica differentem esse, quum parum animaduertant, Dioscoridem: qui quum de malis omnibus egerit, & de persicis quoque sermonem habere consentaneum erat. Egit igitur de persicis, hoc est de pomis arboris perseæ, capite 146. nunc uero, de ipsa arbore, ne illam silentio prætermitteret caput constituit: & quod ita se res habeat, quicumque rem penitus animaduertit, inueniet, quum utroque in capite fructum huius arboris, stomacho conducibilem esse tradat, quod non dixisset, si modo de arbore uenosa fructum uenensum habente tractasset. Hanc nostram sententiam confirmat Galenus, libro sexto de Aegritudine & morbo, capite primo, quum dicat: Sunt qui nutrimentum mutare corpus non posse, quod ab eo nutritur existiment, eo quod hæc natura scilicet nutrimentum uidetur illis tantum modo significare rem mutabilem, & non mutantem: Secundum rei ueritatem, hoc ne queunt affirmare. Quid enim dicunt, de arbore illa transplantata de Persia in Aegyptum, quæ quum in solo Persarum foret mortifera, in Aegypto absque nocumento reddita est, & quæ de qualitate pessima mutata

Perfica & est in bonam: Hæc Galenus. Quibus satis liquet, siue perficam, uel perseam
persea idē. dicas nihil interesse, quum res eadem omnino sit, in Persia mortifera & le-
 thalis: in Ægypto uerò salubris: nec hoc mirum esse debet, quum uarieta-
 tes regionum non solum in arboribus & plantis differentiam faciunt, sed
 etiam in hominibus & animalibus, adeo ut specie differre uideantur, quod
 Platonici de hominum animis concedere uidentur. Vnde simul fit, quòd
 Ligures uani, Latini superciliosi, Galli fortes, Itali graues, Germani hodie
 literati, Angli inurbani, iactabundi Hispani, Pœni fedifragi, & ut Epimeni-
 des poëta Grecus, quem citat D. Paulus Apostolus, Cretenses semper men-
 daces, malæ bestia, uentres pigri. Demum ut unctō concludam uerbo, tan-
 tæ è diuersitate regionum eleuantur oppositiones, tantæq; contrarietates,
 ut multa quæ aliquibus saluberrima sunt, reliquis præsentissima atq; exitia-
 lia uenena uideantur. Vnde non mirum, si Galenus hæc animaduertens li-
 bro secundò de Facultatibus alimentorum, duo capita diuersa facit, in quo-
 rum altero, de persea tanquam apud Persas uenenosa, tractat: in altero ue-
 ro non ut uenenosa, sed Ægyptia & salubri uerba fecit. Huic uero nostro
 iudicio subscripsit Ioannes Agricola Ammonius, uir mea sententia apud
 Germanos doctissimus, & qui quotidie in lucem aliquid noui profert, præ-
 ferim in eo libello, quem de Herbis & simplicibus, superioribus annis edi-
 dit. AGRICOLA. Ita certè a commentarijs tuis acceperam, in quibus,
 te Ioannem Rodericum Castellii albi Lusitanum nominatum inueni: nunc
 uero quum Amatus potius adpellari mauiſ, in dubium uertebam, an tu-
 um illud esset opus. AMAT. nouum non est, uiros rei literariæ deditos,
 sua plerumq; immutasse nomina, ut apud Paulum Iouium uirum doctissi-
 mum, legitur in eo libro, quo de imaginibus doctissimorū uirorum agit:

Ioannes
Agricola
Ammonius.

Paulus Io-
nius.

DE HIBERIDE.

Græce, *ἰβηρίς, λειδίον.* Latine, *hiberis, lepidium, uice toxicum,*
syluestre nasturtium. Hispanice, *nasturtio montesino.* Italice, *nas-*
sturtio syluestre. Gallice, *passeraige saulauge.* German. *Gauch-*
blüm.

Enarratio 167.

ABSQVE ambagibus & controuersia ulla, *ἰβηρίς* herba, lepidium est, ut
 testatur Galenus libro decimo de Compositione medicamentorum per ge-
 nera, dicens: Damocratis extat libellus Clinicus inscriptus, in quo uersibus
 iambicis (quemadmodum solet) de tribus differit medicamentis. Ac pri-
 mo quidem de eo quod ex herba, quam ipse iberidem appellat, constat: se-

iberis lepi-
dium est.

cundo ex semine dolores sedante composito: tertio uero purgatorio, & ab ipso Hiera appellato. De primo in ischiadicorum curatione in eo libello hæc scripsit: in Iberide, inquit, medicum quendam amicum suum per hanc herbam curatum esse, quam herbam, ut dixi, ipse Damocrates Iberidem appellat, ut qui ipse uisu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audiverit, quum etiam id ipsum ignorarit is qui eum usum eius docuit: Verum ex signis quæ scribit, uidetur Iberidem appellare, quæ à Græcis lepidium nominatur, à regione in qua amicus eius curatus est appellatione ducta. Describit autem ipsius signa per hos iambos.

*Herba hæc ubiq; multaq; frequens nascitur,
 Monumenta iuxta antiqua, muros & ueteres
 Tritasq; quondam publice pedibus uias,
 Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola
 Semper uirescens, folijs nasturtij
 Florentibus uere: attamen maioribus.
 Caulem cubitalis longitudinis gerit
 Paulo minorem aut rursus ampliolem, ab hoc
 Aestate pendent folia, donec multa hyems
 Sarmentitiam deducath. ec ad imaginem, &
 Deiecta & exiccata depereant gelu.
 Adnata radici tamen cernes alia.
 Aestate florem fert colore lacteo
 Multum tenuem uariumq; ualde cauliculum,
 Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum
 Visum fere ut fallens, oculos quoq; effugiat,
 Odorem habet radix at inde acerrimum,
 Vero similem quam maxime nasturtio.*

In ijs enim uersibus, tam clare herba hæc pingitur, ut nihil sit quod desiderare quis possit, quæ passim in ruderibus, & ad parietes, ubi herbe aliquot nascuntur, inuenitur, cuius radicem quum quis gustauerit, nasturtium mandere dicet, quo fit, nasturtij syluestris nomine appelletur. Credere igitur est, caput hoc, adiectum ab aliquo in huius libri fine esse, quum reuera lepidium, hiberis sit, ut testatur Paulus libro tertio, suæ medicinæ cap. 77, dicens: In totum uero ischiadicos restituit sanitati Iberidis herbæ usus, quam lepidion quoq; alij syluestre cardamum appellant. Plinius porro libro octauo cap. 19, longe aliam herbam pro lepidio delineat, cubitalem scilicet, & folijs laurinis ornata, quam quoq; Paulus citato loco nouit, & eam alteram lepidij speciem uocat, quum dicat: Quæ uero apud nos fruticosa na-

scitur, similibus lauri folijs, & multo amplioribus, respondere multa experimenta testantur, non solum in coxarum sed alijs quoque diuturnis affectibus: & subdit: per ætatem uero longe sunt efficaciora: atqui si folia tunc nõ producerit, cortex ipsius radicis contunditur cum adipe suillo, ut emplastro speciem repræsentet, & cætera. Quæ uero hæc secunda lepidij aut iberidis species sit, non facile est coniectari, quæ Ruellius Gallus & Hermolaus Barbarus, raphanum ab Hispanis Gallicum dictum, esse putent, sed reuera, rem ita non esse, ipsius folia testantur, quæ dubio procul, non lauri, sed potius lata, oblonga & fere lapathi aut enulæ sint. Erit igitur, ut finem huic primo imponamus libro, secunda hæc iberidis, uel lepidij species, herba illa quam piperellam, uel piperitim in hortis passim nascentem appellamus.

*Piperella
herba, se-
cunda iberi-
dis species
est.*

Finis primi libri.

INDIOSCORIDIS ANAZARBEI

LIBRVM SECVNDVM ENARRATIONES DO.

Etoris Amati Lusitani Medici
celeberrimi.

DE ECHINO MARINO.

Ræce, *ixiv* & *banari*: Latine, echinus, erinaceus
marinus, erinaceus aquatilis: Hispanice, eris-
zo dela mar, ouriso marino: Italice, ericcio ma-
rino: Gallice, ericio marino: Germanice, Meer-
Igel.

Enarratio primi Capituli.

ECHINVS tam aquatilis, quàm terrestris, notissimum animal est, quod Latini erinaccum marinum, & terrestrem appellant, quanquã Theodorus Gaza Thessalonicensis in suo à se uerso Aristotele, echinum marinum non aliter quàm echinum interpretatus est. Plinium forte imitatus: Terrestrum uero echinum erinaceum uertit. Est igitur echinus marinus siue erinaceus marinus, piscis rotundus, aculeis armatus, ueluti castanearum echinus, unde & nomen, *ixviii* enim Græce, Latini hirtum uertunt, non minus enim hirtus piscis iste est, quàm castanearum calices, aculeis siue spinis armatus, quibus pedem uice ambulat rotaturue. Cæterum piscis iste esu idoneus est, & mari Adriatico, & Tyrrheno familiaris, quo pro lotio pro ritando multi uescuntur. Porro echinorum genera sunt plurima, quorum Aristoteles quarto libro de Historia animalium, unum minutū spinis longis, præduris, ornatum, non nisi in alto gurgite gigni solum, maxime contra destillationes urinæ laudat. Vnde Paulum Iouium hic decipi certum est, quum libello suo de Piscibus, capite 41. non hoc genus, sed aliud maius, echinometram, quasi echinorum matrem, aut matricem dicas, appellatam ab Aristotele, laudari contendat. Certum enim est, citato loco ab Aristotele non echinometram contra urinæ destillationes laudari, sed potius minutum illud genus à nobis delineatum, ut legenti manifestum erit. At de utroque echino, Galenus libro undecimo de Facultatibus simplicium medicamentorum ita tradit: Erinacei utriusque tum marini tum terrestris corpus ustum cinerem efficit, facultatis tum extergentis, tum digerentis tum detrahentis, Itaque eo quidam & ad excrecentia & ad sordida usi sunt ulcera.

Echinus
marinus.

Paulus Iouius
errat.

DE ERINACEO TERRESTRI.

Græce, ^{ἐρίχνης χυγαίου}: *Latine*, echinus terrestris, erinaceus terrestris: *Hispanice*, orico quacheiros: *Italice*, riccio terrestre: *Gallice*, ericcio terrestre: *German.* Schwein ygel/Sunds ygel.

Enarratio capitis secundi.

Echinus terrestris.

ECHINVS siue erinaceus terrestris, marino admodum similis est, qui taxo uel porius histrici similatur appareat. Animal omni ex parte spinis horridum, & aculeis armatum. Quod quum uuis aut fructibus alijs adhaeret, eos spinis transfixos, onustum incedit, & ad cuniculos & nidi sui anfractus portat. Est enim animal hoc frigidum natura, multis scatens superfluitatibus. Qua de causa eius caro potius in medico usu, quam in continuo uictu accipienda est. Habet enim animal hoc ut obiter hoc notem, testiculos renibus adhaerentes, de quo Razes multa tractatu de sexaginta animalibus scripta reliquit: quæ omnia apocrypha, & non Razis esse certissime crediderim. Ad multa tamen ualet, quæ Dioscorides in præsentis scribit, inter quæ alopeciam pilorum uel defluuium præcipue nominare est.

DE HIPPOCAMPO.

Græce, ^{ἵππος καὶ κέρας}: *Latine*, hippocampus: *Hispanice*, caualin ho marino: *Italice*, caualin marino, caualin ritorto, dragonet to: *Gallice*, draconeto: non cognoscitur in Germania.

Enarratio tertij capitis.

Hippocampus.

NVSQVAM quod equidem notauerim frequentius hippocampus, quam in Anconitano flexuoso hoc mari cernitur, ubi piscatores illum, draconem, alij uero equulum circumflexum appellitant, pisciculus scilicet, subniger, equinū habens caput, oblongum & rotundum, collum uero latum, multis clauatum ordinibus: nam cauda quadrata, subtilis, ac circumflexa in eo cernitur. Verum, hunc pisciculum marinum Dioscorides non descripsit, ipsius nomenclatura contentus, quæ satis ipsum exprimit declaratue. Dicitur enim Hippocampus *Græce*, ^{ἵππος καὶ κέρας}, id est ab equo & flexo, quasi flexuosus equus. Vnde Mathiolus Senensis hæc ignorans, plura non nisi absurda, de hippocampo scripsit: inquit enim ille, particulā hippo, magnum significare, ut in hipposelino, & hippomaratro fit: ignorabat enim Mathiolus, hippon equum crebrius significare, ut in præsentis euenit,

Mathioli error.

& capite 22. sequenti, ubi de hippopotamo, id est fluuifatis equi testiculo agit, ut sexcentos alios preteream locos, in quibus hippos pro equo accipitur. Cæterum, mulieres Anconitanæ, pisciculo isto in puluerem redacto & uino excepto, pro lacte euocando in potu utuntur, ac ea uero quoque quæ Dioscorides ualere tradit, potentem esse, experimento compertū habeo.

DE PURPURIS ET BUCCINIS.

Græce, *πυρρῦρα*: Latine, *purpura*, *buccina concharum genera*: Hispanice, *buzios*: Italice, *buccine*: Germanice, *Ostern*/
Muscheln.

Enarratio. 4.

PURPURA & buccinum, è genere concharum in mari repertarum sunt, nam purpura aculeis clauata, lingua digitali, firma, torosa, & ualida, ut reliqua conchilia perforare ualeat, est: in cuius colli uena liquor ille pretiosissimus, purpureus dicitur reperitur, quo purpureæ Imperatorum & Regum uestes tingebantur. Hunc uero liquorē, casu canem Herculis inuenisse dicitant, quem Latini non solum liquorem uel succum, & florem: uerum etiam, rorem, & sarranum, & tyrium, & sanie, & pelagium, ueluti Vitruuius, ostrum appellant. Extrahitur enim liquor iste à uiuis purpuris, nam in mortuis illico euanescit: qua de causa, piscatores uiuos purpuras ad manus habere, maxime solicti sunt. Viuunt autem purpuræ extra mare, quinquagenis diebus, salua sua: si tamen aquam dulcem gustare illis contigerit, illico moriuntur, Latitant uero, ut placet Aristoteli libro octauo de Historia animalium, & libro quinto eiusdem uoluminis, circa Canis ortum tricenis diebus. plurā uero apud Plinium legito, et illius enarratorem Mallarium lib. nono, capite trigesimo sexto, Buccina uero ut prædiximus, purpurarum sunt species, minor tamen, quæ ideo buccinum dicitur, quia ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, est: habet uero orificium, quo sonus illiditur, ut ori sonantis applicetur, aptissimum: hoc enim buccinum crederem ipse, concham illam esse, qua olim Triton apud Olyssiponenses canebat, ut eorum legato ad Tiberium Cæsarem, (referente Plinio) nunciauit: cæterum, hęc buccinis ut diximus, purpuræ sunt maiores, quæ rostrum canaliculi modo oblongum, in quo lingua continetur, habent: non ni siclauatum, ad turbinem usq: septenis fere in orbem aculeis, qui in buccino non reperiuntur: at commune purpuris & buccinis, unum est quod tot orbis siue uolutas habent, quot annos: Buccina tamen non ni si petris adhærent, circa scopulos leguntur: quarum puluis, ut hodie opes.

Purpura
quid.

Buccina.

Triton apud
Olyssiponenses.

ratur uel cinis, ut Dioscorides & Galenus suadent, ulcera maxime purgat.
 Buccinis hodie uice cadorum Lusitani nostri utuntur, præsertim ex India
 delatis, quæ procul dubio, alba, nitida, margaritarum colore conspiciun-
 tur, & in maximo pretio habentur. Non est quoque in præsentī filere id quod
 dicit Dioscorides, scilicet, quod ex buccinis calx sit, quum hodie apud In-
 dos, non alterius calcis quam huius, pro ferruminandis lapidibus, & con-
 struendis parietibus copia detur. Sed quum de conchis agimus, non alie-
 num erit, inter eas annumerare eam in qua margaritæ siue uniones nascun-
 tur, quum de illis, nec Dioscorides, nec Galenus, ullam fecerunt memori-
 am. Nascuntur igitur margaritæ in concha non multum ab ostreorum con-
 chis differente, ut quotidiana experientia testatur, & Plinius non siluit, libro
 Naturalis Historiæ nono, capite trigesimo quinto, non quatuor aut ad sum-
 mum quinque in concha una, ut ille tradit, in cluse, sed plures, centum nume-
 ro excedentes, quæ procul dubio ut Arabes testantur, cordis & oculorum
 affectibus subueniunt. Nec audiendi sunt hodie nonnulli, qui ut aliquid no-
 ui asserere uideantur, margaritarum contemnunt uires, ignorantes alioqui
 margaritarum usum, rei medicæ magnum ornamentum, ac ægrotantibus
 non infimum nec contemnendum iuuamentum esse, ex quibus conditum
 diamargariton dictum passim in officinis paratum habetur, sed quod mar-
 garitæ integræ, uel perforatæ in usu medico accipiendæ sint, id recentiorū
 est commentum. Nam quæ ex India adferuntur margaritæ, solis ingentissi-
 mo æstu flauescunt: secus autem ex Peru prouincia, ex qua hodie ad nos abis-
 simæ, rotundæ admodum in magna quidem copia aduehuntur, quarum si
 quis exactam desiderat historiam, legat Plinium, loco citato, qui recte mea
 sententia uniones præstantissimos, in mari Rubro reperiri tradit, id quod
 nos hodie uerum esse deprehendimus, quum Lusitani nostri, apud Ormusi-
 um, in insulam Persiæ, non procul à mari Rubro negotiantes, inde præstantis-
 simos albissimosque portent uniones: Senio tamen confectæ margaritæ fla-
 uescunt, & rugosæ fiunt. In Hiberniæ uero mari, hodie margaritæ reperiu-
 tur, non admodum tamen excellentes, olim tamen perfectissimas ac maxis-
 mi pretij reperiri, Iulij Cæsaris thorax indicat. Sunt quoque hodie buccina
 quedam parua, quæ ex Ægypto aduehuntur, Italica uoce porcelletta dicta,
 quibus mulieres pro decoranda facie maxime utuntur. Hæc enim in succo
 limonis quum merguntur, liquefiunt, & tanquam unguentum euadunt,
 quo mulieres ut dixi suas fucant genas, & tanto magis, si parum sublima-
 ti illi miscuerint.

Margaritæ
 usui medi-
 co deserui-
 unt.

Porcellet-
 ta

DE MYTVLIS.

Græce, *μύακτις*. Latine, *myaces*, *mytuli*, *musculi*: Hispanice,

Lusitanice, mixilbus: Italice, una sorte di lumache marini.

Enarratio. 5.

NON eleuo iudicium Pauli Iouij uiri doctissimi, quum dicat Athenæ ^{Mytul 4.} Mytulum telinam esse, ut apud ipsum est uidere capite quadragesimo primo, Dioscoridis forsan oblitus, qui mytulum à tellina differentem facit, ut ex præsentis capite & sequenti satis clare patet. Nec minus ex Hippocrate hoc satis probari potest, libro secundo de Diæta, ubi mytulum à tellinis differentem facit, quum dicat: mytuli uero & pectines, ac tellinæ, magis aluo secedunt. Est igitur mytulus, conchæ margaritiferae species quædam, testa leui, subtili, nigricante, hirsutaue, nam intus lucens, nitensue est, quæ ut tradit Plinius, libro nono capite trigesimo quinto, ubi de margaritis & unionibus agit, in Bosphoro Thracio, ruffos ac paruos uniones producebat, ac hodie mytulos non solum in mari, sed fluminibus intrantibus mare, non tamen margaritiferos obseruamus, quos musculos Latiniore appellat, quanquam non me lateat Theodorum Gazam libro tertio de Historia animalium, mytiocetum in Aristotele, musculum uertisse, imò Hippocrates, citato loco, musculum diuersum à mytulis facit. Verum mytuli sua sponte in arenosis, extra mare, & fluuijs mare intrantibus nascuntur, ut meminit Plinius citato libro, capite 51. Qui capite decimo libri trigesimali secundi, myacas in mytulos degenerare, & in algosis, non arenosis uiuere asserit. Cæterum, mytuli, ut cætera conchilia, in uictus usum ueniunt, quorum cinis quoq; causticam uim habet.

DE TELLINIS.

Græce, τολινæ: Latine, tellinæ: Hispanice, brignigois: Italice, telline, calcinelli.

Enarratio. 6.

HÆC conchulæ quoq; sunt, & è conchiliorum genere, quæ ubiq; in mari reperiuntur, & in uictus usum quotidianum ueniunt, gustui admodum gratæ, uerum ob arenulas quibus scatent, renibus officiant, & nephritim generant. Tellinæ.

DE CHAMIS.

Græce, χαμαί: Latine, chamæ.

Enarratio. 7.

SUNT ut paucis dicam chamæ, conchiliorum genus, uelut plura alia, ^{Chamæ.} ut digiti, ungues, patellæ, & alia uaria, quæ Dioscorides prætermisit, & eorum ius esculentum, tantum aluum prorritant, γ iij

DE ONICHE.

Græce, ὄνιξ: Latine, onix, conchula Indica, ungula odorata, blatta bisantia: Vulgo blatta bisantia.

Enarratio. 8.

Onix blatta bisantia est. EST onix, Indica conchula dicta, unguem magnum referens, quæ quæ odorata, ungula odorata appellatur, hodie uero officinæ eam blattam bisantiam appellant, cuius odor teter, ac castorei, quàm bonus uel suauis reputandus est, ut ex Dioscoride in præsentia colligitur.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS.

Græce, κοχλίας χερσαίος: Latine, cochleæ terrestres, limaces: Hispanice, caraqueles: Italice, chioccirole terrestri, lumache, bugoni: Germanice, Schnecken.

COCHLEAE MARINAE:

Græce, κοχλίας θαλάσσιος: Latine, cochleæ marinae: Hispanice, caramuyos: Italice, lumache marini: Germani, Meer Schnecken.

Enarratio. 9.

Cochleæ terrestres. COCHLEAE terrestres omnibus sunt notæ, ex equino capite cornibus armato, illis saltem insito, quarum magnæ, paruæ, & mediocres, comperiuntur, & illarum quoque aliæ bonæ, aliæ malæ & uenenosæ: aliæ uero mediæ. Sunt autem bonæ, in cibum ganearum receptæ, quæ in bonis & odoriferis reperiuntur herbis, ut calamento, origano, foeniculo, petroselino, stachade, & alijs. Verum, hijs nostri medici, ad antiquorum imitationem, pro tuberculis maturandis per se uel alijs admixtis medicamentis utuntur. Non minus quoque, nonnulli hodie eas hæctica febris laborantibus concedunt, non contemnendo profecto iuuamento: de quibus Galenus libello de Cibis boni & mali succi dixit: cochleæ crassi succi censentur: & undecimo de Facultatibus simplicium medicamentorum, ubi de uiperæ carnibus agit: At cochlearum inquit, caro prius in mortario contusa ac postea ad leuorem redacta, omnium ualentissime desiccatur partes superfluo humore grauatas, adeo ut & hydericis conueniat, & cætera, quæ in eodem capite sequuntur, & capite proprio, à lectore uidentia, de quibus quoque Plinius consulendus est, libro nono capite quinquagesimo sexto, & libro octauo capite trigesimo.

mo nono. Porro marinæ cochleæ, stomacho quoq; sunt gratæ, qua de re Cochleæ
in cœnis maxime expetuntur, quas Lusitani uoce sua caramuyos appelli-
tant. *marine.*

DE CANCRIS.

Græce, *κράβη*: Latine, *cancer fluuiatilis*: Hispanice, *cans-
greio pescado de agoa dulce*: Italice, *granchi di fiume, mollecche,
macinette*: Germanice, *Krebs*.

Enarratio. 10.

CANCRI & fluuiatiles: & marini sunt: quorum alij parui, alij magni, *Cancris flum-
alij uero ingentis sunt magnitudinis: cauda omnes carent, & lato rotundocq; uiatiles.*
corpore constant. Cæterū, de fluuiatilibus cancris, hic agit Dioscorides,
a quibus affatis, cinis, tantopere decantatum medicamen, contra rabidi ca-
nis morsus paratur, ut ex Galeno, libro undecimo de Facultatibus simpli-
cium medicamentorum percipitur, qui ibidem à tota substantia, non uero
qualitate manifesta, medicamen hoc agere, contra Pelopem præceptorem
suum contendit. Sic enim antidotum hoc parari, ut illi placet, debet, hoc
uno proposito, quod mense Iulij cancri in patella uiui urantur, & inde cinis
paretur. Recipe cineris cancrorum fluuiatium, partes decem: thuris partem
unam: gentianæ partes quinque, misce, fiat puluis, cuius pondus drachmæ
in aqua bibendum propinetur. Est enim cochleare magnum sex continens
ôbolos: paruorum uero tres tantum. Animaduertendum tamen, quod pon-
dus hoc, singulis quadraginta diebus dari debet. Si tamen demorsus non
illico ab eo die in quo inflictum fuit illi à cane rabido uulnus, antidotum
hoc acceperit, tunc potius drachmarum duarū pondus quotidie, ad qua-
draginta usq; dies bibere debet, & tanto magis, quanto morsus uenenosi-
or fuerit. Solet enim perniciosum hoc canis rabidi uirus, aliquando illico
interficere, sæpe uero post aliquot menses, imo & annos, repullulare, ut ex
Galeno tertio libro de Morbis uulgaribus commentario 3. didicimus, &
res ipsa experimento comprobata attestatur: ab actiuitatem enim ueneni,
& dispositionem patientis, actio & reactio illa, breuis uel longa fit. Cæte-
rum cancri fluuiatiles ij quoq; dicuntur quos testudines appellamus, qui he-
cticis & lenta febre laborantibus maxime commendantur, quoniam hu-
midum, leue, & ualde refrigerans præbent alimentum: Sunt enim harum
pulpamenta tanquam gallinæ, aut capi, quæ prius optime lauari debent,
ut illis innatam falsedinem exuant, & postea per se uel pullorum carnibus
admixtæ, in aqua coqui debent. Vnum tamen præterire non est, quod Dio

*Cinis can-
crorum flu-
uiatium
contra can-
is rabidi
morsum.*

*Venenum
canis rabi-
di repullu-
lat.*

Testudines

Ius album
quid.

scorides inquit: Elixī cancri, cum iure suo in cibo sumpti, rabidis opem ferunt. Quibus uerbis Aëtius subscribens sermone. 10. sue medicinæ, inquit, ut iure albo incoquantur: est enim ius album, compositum ex porro, anetho, & cepis, & alijs similibus, quæ procul dubio phthificis, & hecticis, magis obsunt quam profunt. Proinde intelligere opus est apud Aëtiū, cancos iure albo coquendos, id est, in aqua nulla sibi re admixta, tunc enim ius album quoque appellamus, quum præter carnes, & aqua, in elixatione nihil quicquam super addimus. Porro, cancer fluuiatilis tritus illitusq; spicula, & surculos extrahit, ut testatur Gal. lib. de Theriaca ad Pisonem.

DE SCORPIONE TERRESTRI.

Græce, *ἐρίων* & *χρυσάου*: Latine, *scorpio terrestris*: Hispanice, *alacral*: Italice, *scorpione*: Gallice, *scorpion*.

Enarratio. 11.

Scorpio
terrestris.

SCORPIO animal familiarissimum ubique est, quod uenenosum, & hominibus infestum omnes norunt, quâquam in nonnullis regionibus nō admodū uenenosum percipitur, ut apud Germanos, & illos qui sub Se prentione agunt: Ex illis uero hodie oleum irritāda urina paratum ubiq; habetur, quod & Auicenna in aurium dolore præcipue commendat. Verum nonnulli hodie oleum contra omne genus ueneni cōficiunt, cuius fundamentum scorpiones sunt, & illius descriptionem annis superioribus uīdimus, imò eo oleo doctissimus Antonius Musa Brasauola in duobus ad suspensum paratis, periculum fecit, & ille cui oleum datū fuit, per aliquot superuixit horas, ualeat autem oleum hoc inuncta cordis regione, & pulsantibus arterijs, circa corpus, in peste, ueluti contra lumbricos.

Ant. Musa
Brasauo-
la.

DE MARINO SCORPIONE.

Græce, *ἐρίων* & *βαρδάου*: Latine, *marinus scorpio*: Hispanice, *alacral del mare*: Italice, *scorpione marino*: Gallice, *scorpion marin*.

Enarratio. 12.

Scorpio
marinus.

PVTANT multi, hodiernam scorpenam, scorpionem marinum esse, hac de causa, quia scorpena piscis rufus est, uarius, multis armatus aculeis, & qui gobionis similitudine lubricus, uenenato aculeo insignitur, sed reuera, ij omnino fallitur: quia scorpio marinus longe alia res est, à scorpena, ut ex Aristotele percipi potest & Atheno illi subscribere. Est igitur scorpio marinus, pisciculus terrestri scorpioni admodum similis, quem semel mi-

hi tantum apud Lusitanos uidere contigit, in eo oppido Alkobacia dicto, non nisi è portu à Pedarneria aduectum.

DE DRACONE MARINO.

Græce, δράκων θαλάσσιος: Latine, draco marinus: Hispanice, dragon de la mar: Italice, dragone marino.

Enarratio. 13.

DRACO marinus, piscis nobis ignotus est, quem Albertus Magnus, ^{Draco ma-} ingentis magnitudinis feram, & aligeram depingit. De quo Plinius libro ^{ritus:} 9. capite 27. inquit, captus à piscatoribus draco marinus atq; immisus in harenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat.

DE SCOLOPENDRA.

Græce, σκολοπενδρα θαλάσσια: Latine, scolopendra, centipes: Hispanice, centopea: Italice, cento gambe: Gallice, centipiedi.

Enarratio. 14.

EST scolopendra aquatilis, & terrestris: terrestris, uermis est oblongus, digitalis longitudinis, & maior, ad ruborem declinans, multis sed paruis, super quibus ambulat, pedibus armatus, qui à splenio herbæ, quam Arabes ceterac appellant, similis est, & ea de causa, herbæ hæc scolopendra quoq; appellata est: Verum aquatilis siue marina scolopendra, in rubore plerūq; magis uiget, quàm terrestris, de qua Aristoteles, nono de Historia animalium ita inquit: Piscis qui scolopendra appellatur, ubi hamum deuorarit, euomit foras sua interiora, donec hamum eijciat, tum recipit intro, ac ualet eadem qua ante salubritate, & subdit, mordet non ore sed tactu totius corporis, similiter ut quæ urticæ uocantur. Plutarchus porro scolopendram non interanea euomere tradit, sed potius se ipsam, quum hamum deglutiuit, inuertere: reuera tamen Aristoteli plus fidei tribuendum est, quàm Plutarcho, cum Aristoteli quoq; Plinius subscribit libro. 9. capite 43.

Scolopendra terrestris.

Plutarchus ab Aristotele uariat.

DE TORPEDINE.

Græce, τώγρη: Latine, torpedo: Hispanice, Lusitanice, busgia: Italice, tremolo, battipota, foterigia, torpedine.

Enarratio. 15.

TORPEDO piscis inter chartilaginea, planus est, à Græcis narce dictus, qui ita appellatur, quia si quis manu uiuam tenuerit, torpedinem brachio inducet, imò à lōginq;uo retis interuallo, uel uirga tacta, lacertos quamuis

Torpedo.

præualidos torpefacit, ut dixit Auerrois, libro octauo Physicorum, & secundo de Cælo & mundo: sed ante illum Plato diuinus in suo Menone Torpedinem appropinquantibus torporem inspirare dixit: quem secutus Aristoteles nono libro de Natura animalium, ita prodiit: Torpedo inquit, ens, pisces quos appetit, afficit, & ipsa quam suo in corpore continet facultate torpefaciendi, atq; ita retardos præ stupore capit & uescitur, abdit se in harena & limo, tunc pisces adnatantes torpore affectos, corripit, quam rem pleriq; conspectam à se retulerunt. De qua Galenus libro II. de Facultatibus simplicium medicamentorum ita differit: Si applicetur uiua cui caput dolet, fieri potest ut dolore liberet, similiter alijs quæ sensum obstupefaciunt.

DE VIPERA.

Græce, *ixidvne* *oδipē*: Latine, *uiperæ caro*, *uipera*, *marassus*: Hispanice, *biuora*, *bicha*: Italice, *marasso*: Gallice, *uipere*.

Enarratio. 16.

Libelli duo EXTANT duo libelli de uipera conscripti, quorum unus, Leonicensi est, **de uipera**, uiri omnium consensu doctissimi: Alter uero Pandulphi Colinutij Pisaurensis, contra ipsum Leonicenum euulgatus, quos diligens lector percurrere poterit. Nos uero hodie *rei* medullam tenentes, relictis eorum iudicijs & controuersijs, paucis summam comprehendemus. Est igitur echis, siue echidna, uipera, quam Itali marassum, Hispani uero biuoram, id est uiuū parientem appellant, animal in uniuersum uenenosum, maleficum, & hominibus infestum, in Hispania cubitale ad summum, capite presso, acuto, in quo uerruca cernitur, dorso uariiegato, & catena quadam depicto. Dicitur autem uipera, nō quod ui pariat, ut hucusq; omnes crediderunt, sed potius, quia uiuum animal pariat: unde rectius, mea sentētia uiuipera, quam uipera appellari meretur, ut ex Aristotele inferius comprobabitur. Receptum enim est, uiperam sceminam per os concipere, atq; ea amplexus dulcedine, masculi caput abrodere, postea foetus ex tali semine prognatos, naturali quadam ultione, maternum uterum abrodere, & foras prorumpere, ita ut tanquam patris uindices, matrem perimant: ita enim Nicander in suis Theriacis hoc scriptū reliquit, quod postea Galenus quoq; memorię commendauit, libro de Theriaca ad Pisonem, dicens: Vipera autem inter omnes alias feras caput habet perniciosius, siquidem aiunt ipsam os aperire ad suscipiendā maris genituram, qua accepta, caput illius abrodere, atq; hunc ipsis esse prauī complexus modum. Deinde foetus ex semine pro-

Vipera
quia uiuū
pariat di-
dicta.

gnati, naturali quadam ultione, parentis uterum erodere, & foras prorumpere, ac ita ipsos patris uindictas, matrem perimere, quod nobis egregius Nicander Aetolus Poëta Græcus uersibus suis ingeniose scriptum reliquit, sunt autem hi è Græco in Latinum conuersi.

*Ne sis in triujs quum morsus uipera coniunx,
Foemelle fugiens agitatæ uulnera abhorret.
Et quum dente caput magno maris amputat atri.
Foemina dira nimis, labijs & mordicus hærens,
Sed catuli ultores patris sunt protinus, ut qui
Perrumpant latera occise iam rara parentis.*

Hæc Galenus, ex Nicandro, cui quoq; subscribit Plinius libro decimo capite 62. At reuera, quum res ita se non habeat, contra doctissimos uiros, sententiam contrariam referre, mirum non erit. Vidimus enim nos, & plures alij experientia comprobarunt, uiperas prægnantes pyxidibus inclusas parere, quæ inde ex partu, nec mortuæ nec uisceribus perforatæ manserunt, imò potius uiuæ illæ ut prius, in dies multos perdurarunt, unde credendum est, uulgi famam, uiros doctissimos istos, quam rem experientia comprobata, licetis mandasse, uel potius quòd Aristotelem minus bene intellexerunt, quod de Plinio libere asseueramus, qui dubio procul in istum deuenit errorem, quia Aristotelis mentem assecutus non fuit, capite ultimo libri quinti, de Natura animalium, ubi ita inquit: Vipera è serpentibus una animal edit, cum intra se oua primum peperit: ouum hoc unius coloris, & molle, ut piscium est, & subdit, parit catulos obuolutos membranis, quæ tertia die rumpantur: euenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membranis prærumpant, singulos, diebus singulis, parit, & plures quàm uiginti, hæc Aristoteles. In quibus, ut cernitis, hæc inquit, Vipera ex ouo intra corpus gignit catulum, qui catulus membranis obuoluitur, quæ membranæ post exitum catuli in lucem dirumpuntur: sed cum hoc contingit, quod catuli membranis obuoluti, interim dū adhuc sunt in utero matris, dirumpant ipsas membranulas, & foras exeant. Plinius uero quum hunc textum interpretatur, ut dixi libro decimo capite 62. illum corrumpit, quū dicere deberet, quòd catuli ultimi, in utero existentes, aliquando membranas, quibus sunt obuoluti dirumpant, ut exeant, uertit, quod catuli prærumpunt latera matris, uerba longe profecto aliena ab Aristotelis mente. Quæ uero à Galeno de uiperæ carnibus, libro undecimo traduntur, ac quæ tum elephantiasis conueniant, legere ne pigeat: simulq; ea quæ de illis scripsit libro primo de Antidotis, ubi pastillos theriacos parare docet. Sed hic adnotare decet, quòd Dioscorides in præfenti eos irridet, qui uiperarum

*Contra atheni-
tiguos.*

Plinius errat.

Aristoteles exponitur.

Viperæ

prates ex
trema sint
amputan
da uel nō.

extremas partes ad quatuor digitorum mensuram amputare contendunt, quum tamen laudet, caput & caudam ut partes uenenosiores, & duriores amputandas esse: super qua re Galenus iudicium suum ferens inquit, libro undecimo de Facultatibus simplicium medicamentorum, caput quidem totum abijci, ob uenenum quod ore continent, uerum à ratione alienum esse adimere & caudam. Itē taxat Dioscorides illos, qui contendunt affirmare, uiperinis carnibus uescentes, pediculosos fieri, quod tamen Galenus pro uero affirmat, in illis præcipuè, qui multis & corruptis, ac uitiosis abundant humoribus, ut ex suis uerbis, citati loci, satis liquet, ubi inquit: qui bus igitur copia mali succi in corpore abundat, nō pediculorum numero sua multitudo exoritur.

Exponitur
Dioscori-
des à Gale-
no.

DE ANGVIVM SENECTA.

Græce, γῆρας ὄφιος: Latine, anguis senecta, anguina uernatio, spolum anguis, spolum colubri: Hispanice, pele de la culebra: Italice, spoglia delle serpi: Gallice, spoglie de serpent: Germanice, Schlangenhaut.

Enarratio. 17.

Anguivm
senecta.

ANGVIVM senecta, siue anguinea uernatio, inter lapides, sepes, ac parietes reperitur, quæ ad omnia quæ Dioscorides citat, ualet: ego tamen illa, a xungia porcina excepta, palos, spinas, ac spicula carni affixa, extrahere solo, loco affecto superimposita.

DE VTROQVE LEPORE.

Græce, λεγὼς θαλάσσιος: Latine, lepus marinus: Hispanice, Lusitanice, lula: Italice, lepre marina: Gallice, lieure marine.

LEPVVS TERRESTRIS.

Græce, λεγὼς χερσαῖος: Latine, lepus terrestris: Hispanice, lieure: Italice, lepre: Gallice, lieure: Germanice, Haas.

Enarratio. 18.

Lepus ma-
rinus.

EST enim lepus marinus, animal pusillum tetri cuiusdam odoris, inter loligines computatum, quod ideo lepus dicitur, quia capite lepori terrestri simile. In India uero pile sum reperiri, ac tactu ueneficum, & pestilentem, tradit Plinius libro nono cap. 48. qua de causa, nec uiuus ibi capitur.

Lepus terrestris, notissimum animal, & uelocissimum est, quod ex omnibus coagulatum habentibus, solum dentes in parte anteriori, tam supra quam infra habet, quia enim timidissimum animal, apertis dormit oculis, parit omni mense, & superfoetat, ita ut foetum educans, alium in utero pilis uestitum habeat, alium uero implumem, unde leporum infinitus crescit numerus, coeunt autem (natura ita constituyente) naribus aduersis, quibus duo iecinora inesse, circa Brilectum, & Thernem, & in Cherronelo ad Propontidem, testatur Plinius, libro undecimo capite trigesimo sexto: Caro leporis siccum praebet alimentum, ut de ea Manardus abunde, & docte descriuit libro decimotertio suarum Epistolarum, epistola quarta. Cuius pilis admodum sunt constringentes, ut ex Galeno, & medicorum choro percipitur, At de capite leporino, ita Galenus dixit libro undecimo de Faculta. simpl. medic. Alius capite leporis usto utebatur, ad alopecias cum adipe ut sino: de cerebro uero eiusdem, uno interposito capite, ita quoque dixit, id attritum & esum utile dicimus esse pueris dentientibus. Quidam etiam aduersus tremores, utiliter edidit cerebrum hoc prodidere. Verum, cuniculus, figura lepori similis est, specie uero dissimilis.

Cuniculus.

DE PASTINACA PISCIS.

Græce, *τρυγὸν βορρακία*: Latine, *trygon, pastinaca, piscis columbus*: Italice, *pesce columbo*.

Enarratio. 19.

PASTINACAM, Trygona Græci dicunt, quam Ambrosius turturam uertit, & eam Veneti hodie piscem columbum appellitant, è raiarum & squatarum genere, qui radium digitalis, & interdum semipedis longitudinis, in modum ferræ denticulatum, dentibus retrouersis super caudam retinet, quo nihil (ut tradit Plinius) in mari uenenatis reperitur, adeo ut si radicibus arborum innitatur eas exsiccat marcescereque facit. Tripudio cantuue maxime delectatur, unde ijs etiam capi consuevit. Coit pastinaca quemadmodum raiæ, & latrocinatur ex occulto, cuius solertiae indicium est, quod sepius eam capiunt habentem in uentre mugilem piscem uelocissimum. Hæc in cibo sumpta, uentrem exonerat, sed ut placet Plinio, ex illa extrahi debet totum quod croco habet simile, non minus & caput, quibus & caudam aliqui addunt. Quo modo uero aculeo isto siue radio utendum sit, in sedandis dentium doloribus, docet Plinius libro trigesimo secundo capite octauo ad istum modum: Pastinacæ quoque radio scarificare gingiuas, & in dolore utilissimum, conteriturque ijs & cum helleboro albo illitus,

*Pastinaca
piscis columbus est.*

Piscis columbus.

dentes sine uexatione extrahit. Cæterum, piscis columbus aliquibus is piscis dicitur, quem rotundum, ueluti ollam, suspensum, in domibus principum tanquam præteuentium spectaculum cernimus, quem quoque alij piscem hirundinem appellant, ut Dalmatæ & Illyrici, qui eum hodie sua lingua, lastouica, id est hirundinem uocant, & merito, quia piscis hirundo uere dicitur, & est.

DE SEPIA.

Græca, ^{ḥemnia} Hispanice, siba: Italice, sepia: Gallice, sepe.

Enarratio 20:

Sepia piscis.

Loligo polypus.

Mollia que.

SEPIA piscis marinus est, plebeis & bauiis satis notus, qui ex se atramentum, quum apprehendi se à piscatore, uel alio pisce nouit, ut aquam nigram reddat, effundit: cuius osse, Aurifices & Argentarij, pro parandis, & poliendis monilibus, & annulis, hodie præcipue utuntur. Est sepia congnus loligo, polypus, & alij lubrici & plani pisces: differt tamen sepia à loligine in hoc, quod sepia latior, loligo uero longior est: item sepia nigrum atramentum, ut diximus in timore ex se emittit: loligo uero rubrum, adde, quod loligini hæret, quæ hodie calamariu dicitur, Gladiolus uero perspicuus est, & crystallo persimilis, polypus uero, à pedum multitudine, quasi multipes dictus est. Constat enim octonis pedibus per quos acetabula quædam dispersa habet, quibus haurit quodam modo id cui adhæsit, & ita tenet nequeat diuelli, de quo extat pergrata lectori historia apud Pli. lib. 9. Cæterum omnes isti pisces, crassum et difficilis coctionis præbent alimentum, ut de eis tradit Galenus libro tertio de Facultatibus alimentorum cap. trigesimo quinto sub his uerbis: mollia, inquit, uocantur, quæ neque squammas, neque asperam cutim, aut testaceam habent, sed mollem instar humanæ: cuius generis sunt, polypi, sepia, loligines, & alia quæ his sunt similia: hæc certe quoniam neque squammæ, neque asperum, neque testaceum tegmen gerunt, mollia tangenti apparent: duræ tamen sunt carnis, & ad coquendum difficilis, exiguumque in se succum salsum continentia: Si tamen concoquantur, alimentum non paucum corpori exhibebunt, cæterum hæc quoque succi crudi plurimi gignunt. Hæc Galenus. Quæ omnia ex Hippocrate deprompsit libro de Diæta, quum dicit. Sepia uero & polypi & huiusmodi pisces, neque leues, uelut uidentur sunt, neque per aluum secedunt, quapropter etiam oculos comesti grauant, iuscula tamen horum aluum mouent. De sepia uero testa, plura apud Galenum legito libro 11. de Facultatibus simplicium medicamentorum.

DE MULLO PISCE.

Græce, *ῥίγλα*: Latine, *trigla*, *mullus piscis*, *mullus barbatus*:
 Hispanice, *Lusitanice*, *salmonete*: Italice, *barbone*, *triglie*: Gal
 lize, *barbono*: Germanice, *Barben*.

Enarratio. 21.

TRIGLA piscis, hodie Græco nomine seruato, in multis Italiæ locis tri
 gle appellatur, quamquam tamen Venetijs, & alijs uarijs locis, seruata La-
 tinorum uoce, barbone illum uocant: nominat autem eum Cicero libro
 Paradoxorum, barbatulum, ueluti Varro tertio de Re rustica libro, barba-
 tum mullū, quia duplici barba, illum ornari uidemus. Sed dicitur mullus,
 quia mulli colore, hoc est ad ruborem declinante insignitur, uel potius dici-
 tur mullus, ut Fenestellæ placet, à mulleorum colore: est enim mulleus, ut
 Festus inquit, genus calceorum, quibus Albanorum reges primi, deinde
 patricij usi sunt. Dicitur quoq; à Græcis trigla, non quia triformis, aut quia
 Dianæ triformi dicatur, sed melius, quia ter anno pariat, ut ex Aristotele
 quinto libro de Historia animalium percipitur, quum ex piscibus solum
 mullum, ter anno parere dixerit, & Plinius libro nono subscripsit. Est pro-
 culdubio mullus piscis, hodie in maximo pretio habitus, ueluti quoq; olim
 habebatur, adeo ut Asinius Celer, Claudij temporibus, mullum octo millib
 bus numum, hoc est ducentis aureis emerit, raro binas libras pondere su-
 perare uidemus, quod Martialis scriptum reliquit hjs uerbis, nolo mihi po-
 nas rhombum mullumq; bilibrem: & Horatius, laudas insane trilibrem
 mullum, At Seneca libro decimo quinto suarum Epistolarum, mullum
 quatuor librarum, Tyberio Imperatori donatum, quem postea in macel-
 lum uendi iussit, ab Octauio quinq; sestertijs emptum fuisse scribit. Iuena-
 lis quoq; mullum sex librarum fuisse, sexq; millibus sextertijs emptū com-
 memorat. In mari quoq; Rubro octoginta librarum, mullum captum, Li-
 cinius Mutianus, ut refert Plinius, testatur. Mullus, testante Cornelio Cel-
 so, optimi succi est, ut postea attestatus est Galenus libro tertio de Faculta-
 tibus alimentorū, cap. 27. dicens: Hic quoq; pelagicis piscibus annumera-
 tur: celebratur autem apud homines tanquam uoluptate cibos reliquos
 superet, omnium ferme aliorum carnem habet durissimam, & ualde friabi-
 lem, quod idem significat, ac si dicas nihil in eo esse lentoris neq; pinguedi-
 nis: nutrit certe quū probe confectus fuerit, omnibus alijs piscibus copio-
 sius, & cætera. Sed hic lectorem monitum uelim, ne nominum uicinitate
 decipiatur, quum trigla, ut diximus, mullus est, Trichia uero, sardinia: at
 Thrissa, clupea, uel alofa, saualusue est, quæ Itali chiepan appellat, Quod

Trigla mullus est.

Mulli uires.

Trigla mullus est.

Trichia sardinia est.

Triffa clupea uel salualus est.

Salmoneus Hispanorum piscis.

Asellus piscis Bacchus, uel bacchalhaus.

Erasmus Roterodamus.

Lupus piscis spigola est.

Varolus robalus.

Lupi altera species piscis absolute dicuntur.

Lucius piscis.

uero nullus claritati oculorum officiat, Dioscorides testatur, an uero recte; dubito, quum gratus stomacho sit, & optimum gignat nutrimentum. Item quod humanas carnes insequatur, ridiculosum mihi uidetur, quum piscis mitis, paruus, & haud truculentus sit. Dicitur uero ab Hispanis piscis iste, salmonetus, quasi salmoretus, quia ex eo olim praecipue salmura parabatur. Sed quia de nullo pisce egimus, non ab re erit, de asello pisce quoque sermonem facere ueluti & de lupo. Etenim igitur asellus piscis ex ijs qui in alto capiuntur mari, antiquissima uoce Bacchus nominatus, quanta uocem hodie Hispani, & Germani inferiores seruantes, illum, licet corrupte, bacchalhao uocant. Melius igitur Bacchus apud Plinium legitur, quam banchus, ut olim Hermolaus Barbarus contendebat. Sed quod asellus ut diximus piscis iste, in foris piscarijs uacchalhao dictus sit, ab Erasmo Roterodamo, uiro omnium consensu maximo, uia uoce accepimus. Dicitur uero asellus, ut Varroni placet, a colore asinino illi insito, uel ut Opiano, ob ignauiam segnitiamue. Lupus uero piscis, ore immenso conspicitur, aspero, sed sine dentibus, squamosus, candicantibus minutis squamis, praesertim supina parte, quem olim spigolam Romani uocabant, hodie uero Veneti uarolum, Hispani autem robalum nominant. Hunc olim antiquitus Romana in maximo habuit pretio, cuius altera species, absolute uoce, piscis dicebatur, quem hodie quoque Hispani piscem, uel piscatam, seruata Romanorum uoce, appellant: quia inter caeteros pisces, excellentiam obtineat, ita ut piscis nomine solus appellari dignus sit. Is enim, ut placet Galeno tertio lib. Alimentorum, cum perdicis carnibus, maximam habet conuenientiam. Possumus quoque lupi speciebus addere piscem illum fluuiatilem, quem lucium Itali, hechtum & inuchum Germani, Galli uero bruxetum appellitant. At Angli uoce Lusitanica eum pique uocant, quam in uniuersa Hispania non reperitur.

DE TESTICULO FLUUIALIS EQUI.

Graece, ὄφις ἰπποκρίσιος: Latine, testiculus fluuiatilis equi: Hispanice, coyon de cauallio marino: Italice, coglion di caualo marino: Gallice, coion di cheual marin.

Enarratio. 22.

HIPPOTAMUM, id est aequum marinum, hucusque uidere nunquam mihi contigit, in Nilo tamen reperiri, & quod ex eo uenae sectio in usu medico adducta fuerit, tradit Plinius libro 8. capite 25. & 26.

DE CASTORIO.

Graece, κάστωρ: Latine, amphibium, castorium, castoris

Venesetio unde adducta.

testiculus, fiber: Hispanice, biuaro, biueiro, luntra de lbagoa: Italice, biuaro: Gallice, castor: Germanice, Bibergeyl.

Enarratio. 23.

CASTOR animal, & in terra & aquis uitam degit, qua de causa, am^o *Castoris testiculi.*
 phibium appellatur, cuius testiculi castorium dicti, magni usus in re medica sunt, adeo ut Archigenes integrum uolumen de illis, ut tradit Galenus lib. undecimo de Facultatibus simplicium medicamentorum, scripserit. Parum enim animal hoc à lutra differt, imò Hispanorum aliqui, ob magnam quam habet cum lutra similitudinem, lutram aquaticam, illud appellant, sed neq; figura tantum animalia hæc duo similia sunt, sed etiam *Lutæ testiculi.*
 uiribus. Nam lutæ testiculi ad eadem ualere nouimus ad quæ castorium, imò carnes lutæ eadem sapore cum carnibus castoris sunt, quæ in cibo ad omnia quæ testiculi ualent, magnum sumptæ præbent iuuamentum. Proinde medici recte deinceps facient, si huiuscemodi carnibus neruorum ægritudinibus à repletionem pendentibus, male affectos aluerint, quum proculdubio & calidæ & siccæ sint, & magnum præbeant iuuamentum. Quòd *Exploditur error.*
 uero hoc animal, quum à canibus persequitur, sibi testes amputet, falsum esse tradit Dioscorides, id anno 1541. nos quoq; experti sumus, quum Ferrariæ in officina Nicolai Nicolotij pharmacopolæ à Pinea, integrum castorem habuimus, & eum circa testes dissecuimus, quos adeo spinæ hærentes inuenimus, ut illos difficulter cultro extrahere potuerimus, quorū uires Dioscorides in præsentia exacte profequitur, & illis Galenus libro 11. de Facul. simpl. medic. subscripsit, quas illic legere ne pigeat.

DE MUSTELA.

Græce, γαστήρ: Latine, mustela domestica: Hispanice, doninha, duenba de casa: Italice, donnola: Gallice, donnola.

Enarratio. 24.

MUSTELA duplex est, aquatica & terrestris. Est enim mustela aquatica, piscis lampræta hodie dicta, uarijs foraminibus in collo perforata: *Mustela aquatica & terrestris.*
 terrestris uero, animal paruum quadrupes sciuri magnitudine dicitur, quæ domestica, & syluestris reperitur. Domestica ea est, quæ mures in domibus nostris, tanquam felis uenatur, de qua ad præsens Dioscorides loquitur: syluestris uero illa dicitur, quæ in syluis & montibus uiuit: utraq; uero catulos suos, de loco ad locum quotidie, eorum timentes raptum transfert: contra serpentes mustela inuadit, non nisi prius rutæ pabulo munita, ut placeat

Plinio libro octauo cap. 27. uel cicerbita, ut alijs uidetur. De qua legito Galenum libro undecimo de Facultatibus simplicium medicamentorum ubi mustelam, pro podagricis, & arthriticis, nunquam combussisse fatetur.

DE RANA.

Græce, *βίρα* & *βίρα*: Latine, rana: Hispanice, Italice, rana. Gallice, rana: Germanice, Frosch.

Enarratio. 25.

Rana.

RANA notissimum animal, cuius species sunt plures, quas omnes tanquam uenenosas, & hominibus indignum cibum, omittendas cum Mose consulimus, à quibus quoque Galenus abstinere suadet, lib. de Cibis boni & mali succi, & libris de Morbis uulgaribus, qui penuria urgente, uel luxus potius gratia, has ueluti legumina omnia fere, fungos, cochleas, carnes ferorum animalium, & alia id genus reliqua, in uictus usum homines (inquit) uenire permittunt: imò Aëtius libro 13. capite 55. palustres ranas inter uenena connumerat, quanquam libro secundo capite, 162. earum ius tanquam alexipharmacum descriperat. Terrestris porro rana, obmutescens dicta quam rospum Itali, Hispani uero sapum appellant, ab omnibus tanquam præsentissimum uenenum, non minus ac rubeta habetur. De quibus si placet, legito Mundellam Brixensem epistola octaua sui uoluminis. Cæterum rana marina piscatrix dicta, inter pisces planos & cartilagineos adnumeratur, qui hodie ab Istriæ piscatoribus, piscis rospus dicitur, à nostris uero piscis lapo.

Rana piscatrix.

DE SILURO PISCIS.

Græce, *σιλύρος*: Latine, silurus, sturio: Hispanice, Lusitanice, folho: Italice, sturion: Gallice, sturion: Germa. Stör. Ve aliqui putant.

Enarratio. 26.

Silurus

Sturio est.

Manardus errat.

RECTE mea sententia, Paulus Louius, uir hac nostra ætate doctissimus, libello suo, quem de Romanis aliquot edidit piscibus, post longam disputationem, ac multorum confutatis opinionibus, conclusit silurum Græcorum, nostrum esse sturionē, cui Hispanica nomenclatura multum fauere uideatur, unde enim Hispanis, lingua Romana, sed parum emendate loquentibus, in mentem uenit, ut sturionem folho, uocarent, nisi ita à maioribus suis, hoc est, ab his qui Latina lingua incorrupte utebantur, uocatum quasi per manus acceperant, facile enim à siluro uox folho deduci creditum est. Proinde Manardus, & alij illum sequentes, in hac re ueluti scopum nō

attingentes, non sunt audiendi, quum reuera, silurus sturio fit, piscis ingentis magnitudinis, præsertim apud Belgas: in Pado uero Ferrariam præterlabente frequens is piscis est, qui si non adeo prægrandis magnitudinis fit, sapore tamen cæteros excellit. Cæterum ex sturionum ouis, cauiarium, in Ponto conficitur, & ad nos salitum in massas ingentes coactum affertur, quod primatum inter salsamenta hodie habet. Cauiarium unde extrahitur.

DE SMARIDE PISCE.

Græce, *σμάρις*: Latine, *smaris piscis*, *girrulus*: Italice, *giroli*.

Enarratio. 27.

SMARIS piscis, mænis similis est, quem hodie Græci quoque smaridem uocant, Venci uero giroli, uel girrulos, uel gerrulos nominant. Dicuntur autem smarides, pisces isti, ob colorem illis album insitum: unde homines præ metu albidus, & exangues redditus, smaritos hodie Itali appellant. De istis uero piscibus, Aristoteles libro octauo de Historia animalium mentionem fecit. Smaris piscis.

DE MAENIS.

Græce, *μαῆνις*: Latine, *mænæ*: Italice, *menole*: Hispanice, *pandelhas*.

Enarratio. 28.

MAENA pisciculus digitalis longitudinis est, qui in hyeme albescit, æstate uero nigrescit, ex albo cæruleus quodammodo redditus, de quo Plinius libro 9. uerbum facit, & Aristoteles libro octauo de Natura animalium. Menule pisces.

DE GOBIO PISCE.

Græce, *γόβις*: Latine, *gobius*, *gobio*, *cobio*: Hispanice, *Lusitanice*, *cadozes*: Italice, *goo*: Gallice, *gobioni*.

Enarratio. 29.

GOBIUS, siue gobio, aut ut Plinius cobio, piscis paruus est, ex nigro & albo uariatus, capite magno, inter præstantes hodie habitus, quem Veneti uoce deprauata, hoc est prima tantum syllaba mutilata goo appellant, Hispani uero Lusitani, Hebraica uoce, pisces istos, cadozes, id est sanctos appellant. Sunt tamē pisces alij, quos uniuersa Hispania gobiones appellant, quos potius inter tinearum species adnumerandos esse autumarem, quum parum cum figura tum temperamento inter se differant, de quibus Gobiorum altera species.

Galenus libro tertio de Facultatibus alimentorum capite uigesimo nono ita tradit: Gobio littoralis est piscis, ex numero etiam eorum, qui parui perpetuo manent; præstantissimus autem omnium ad uoluptatem, coctionem, distributionem, ac denique succi bonitatem is est, qui in arenosis littoribus, aut saxosis promontorijs degit. Cæterum gobiolorum caro, ut carne saxatilium est durior, ita mollior quàm mullorum, ipsa igitur proportionem uescientium corpus nutrit.

DE THYNNI SALSI CARNE.

Græce, θυνη κρέας: *Latine*, thynnus piscis: *Hispanice*, atuni: *Italice*, tonina: *Gallice*, tonine.

Enarratio. 30.

Thynnorum
partes.

Thynni foetus
quomodo
appellatur.

Thynnus
intra biennium
mori-
tur.

THYNNORVM præcipua hodie est captura in Algarbijs Lusitanis, unde in uniuersam Europam, eos cadis membratim dissectos salitosque tanquam celebre mercimonium deferunt. Cæterum, in thynno duæ seruantur partes, altera nobilior, circa abdomen, quam Romani, tarantellam dicunt, nostri uero à uentre uentriscam appellant: quæ ut pinguis & palato grata est, ita facile stomachos subuertit, ad nauseam eos promouendo: altera uero pars, dorsi, et caudæ, totiusue corporis, melandrya à Plinio nuncupatur, sicca, omni pingui succo admodum carens, quæ deiectum stomachum reuiuiscere omnino facit. Dicitur autem thynni foetus quum primùm ab ouo prodit, cordylla, postea limaria, tandem adolescens, pelamis, siue palamia nominatur: quum uero pedalem excefferit magnitudinẽ, in thynnus abit, qui ut placet Aristoteli, intra biennium moritur, nec amplius uiuit, de quo Galenus, citato loco, intra dura carne, prædictos pisces, mentionem fecit.

DE GARO.

Græce, γάρος: *Latine*, garum: *Hispanice*, salmora: *Italice*, salmuoia: *Gallice*, salmoire: *Germanice*, Lact.

Enarratio 31.

Garum:

Garum so-
ciorum.

GARVM liquamen ex salmuriâ saliti piscis gari apud Græcos dicti, confectum est, ut ex Plinio libro trigesimo primo capite septimo didicimus: quod in uarios culinæ usus ueniebat, olim apud Aphros optimũ conficiebatur, quod sociorum quoque appellabatur, in uniuersum abolitum: hodie tamen ex scombris sardis apud Hispanos dictis, garum, ueluti ex thyn-

no, & alijs uarijs piscibus habetur, quod salmuriā in uocamus, de qua ueluti ea, in qua carnes seruantur, Dioscorides in presenti loquitur, intelligitue. Animaduertendum tamen, quod garum ut diximus, proprie sanies intestinorum piscium est, halme uero muries & salugo piscium inueteratorum, hoc est, ius salum, in quo pisces seruantur, & illud, salmuriā appellamus, quam Dioscorides intelligit. Cæterum, ex aceto & muria, compositum paratur quod oxalme nominatur, ueluti ex muria & allio, scordalme dictum.

Salmuria
quid.

Halme
quid

Oxalme
quid.

DE RECENTIUM PISCIVM ESCULENTO IURE.

Græce, *σώδιον*. Latine, *ius, recentium piscium esculentum ius*:
Hispanice, *caldo de pesce, brodio de pesce*: Italice, *brodo de i pesce*: Gallice, *broet de poisson*.

Enarratio 32.

RECENTIUM piscium esculentum ius facile paratur: pro quo animaduertendum, quod Dioscorides, illud parari iubet ex piscibus petrosifis & saxatilibus, qui omnino marini sunt, non autem fluuiatiles, ut multi falso rentur, credentes quum pisces saxatiles, aut petrosos apud authores legunt, non marinos, sed fluuiatiles intelligi. Cæterum phycides ex ijs piscibus sunt, qui colorem mutant, & in alga nidificant, atq; pariunt, ut placet Aristoteli libro octauo de Historia animalium, qui omnino tincarum uiridum colorem atq; effigiem referunt, uulgo Romanorū, dicti fici, omnino insipidi, qua de causa, raro procerum mensas occupāt. Descorpionibus uero supra abunde diximus. At iulides qui sint pisces, non satis constat. Hermolaus Barbarus, in Corollario, iulidas siue iulides, ait porcos uocari, utcumq; tamen crederem ipse, piscem paruum & saxatilem esse, sed perca piscis satis est notus, quem Itali, præcipuè Ferrarienses, apud quos magna illius est captura, perficum piscem appellāt, Theutones uero Anthuerpienses, illum sua lingua basim dicunt, & eum maximo in pretio habent, fluuiatilem & marinum, branchis subrufum, dorso spinis armatum, pondere ad summum semilibrem, gustui gratum, & languentibus salubrem. Quomodo uero, ius hoc parari debeat, ut aluum moueas, aut quātum anethi, olei, & salis injici debeat, quæret aliquis: cui respondemus, id coqui arbitrio relinqui, qui secundum piscis quantitatem, plus & minus addere uel de trahere poterit. Cæterum antiquitas esculentum ius hoc, ueluti gallinaceorum, post purgationem, ad infringendam eius erosionis acrimoniam propinabat, ut libro quinto capite de Aqua marina testatur Dioscorides, & nos ibidem uberius dicemus.

Ius piscium.

Pisces saxatiles de marinis & fluuiatilibus dicuntur.

Phycides pisces. Iulides pisces.

Perca piscis.

DE CIMICIBVS.

Græce, κίμικες: Latine, cimices: Hispanice, chismes, chimesas, parauehos: Italice, cimici: Gallice, puneses: Germanice, Wens tel/Wanzen.

Enarratio 33.

Cimices.

CIMICES tam sunt noti, ut eos ob putidū & pestilentem, quem emortui relinquunt, fetorem, satius esset præterire: quòd uero Dioscorides illis, in quartanæ curatione tribuit, id ut fabulosum Plinius refutat, libro uigesimo nono capite quarto dicens: Cetera quæ de his tradunt, uomice & quartanarum remedia, aliorumq; morborum, quanquam ouo aut cera, aut faba, inclusos censeant deuorandos, falsa, nec referenda arbitror: quòd uero uirgæ pro irritanda urina concisi immitti debeant, id hodie consultius factum iri puto, quum uiuos in urinæ canali indunt quia sua uelicatione, ex pultricem quoquo modo uirtutem, ad excretionem incitant. Sunt præterea cimices agrestes, in maluis & uarijs alijs herbis uigentes, de quibus Plinius ita inquit: eos qui agrestes sint, & in malua nascantur, crematos cinere permixto rosaceo, infundunt auribus. hæc Plinius. quæ ideo in istum locum transcripsimus, ut Mathiolum parum oculatum in hac re monstraremus, qui de illis nullum usum in medicina, apud aliquem reperiri contendit.

Mathiolum parum oculatum.

DE MILLEPEDIBVS.

Græce, ἑκακίπιδες: Latine, onisci, millepedes, uermes centipedes, multipedes, aselli: Hispanice, gallinilha: Lusitanice, porquinhas, bicho: Italice, porcelletti: Germanice, Esel.

Enarratio. 34.

Onisci. Mille pedes.

SVNT onisci, id est aselli uermes, admodum parui, multorum pedum, & cineritij coloris, qui sub hidrijs, & humectis locis maxime reperiuntur, & tacti illico in globum plicantur, quorum frequens apud uulgares in potu pro cienda urina usus est: eos enim siccatos & in puluerem redactos, in uino uel iure aliquo, offerunt. De quibus Galenus libro undecimo de Facultatibus simpliciorum medicamentorum, capite de dracone marino mentionem facit, non minus quoq; libro secundo de Compositione medicamentorum secundum locos, capite de cephalæa.

DE BLATTA MOLENDINI.

Græce, ζιζανία: Latine, blatta uermis: Hispanice, Lusitanice, rapa coua, rapa cona: Italice, piattole.

Enarratio. 35.

BLATTAE, testante Plinio libro uigesimo nono capite ultimo, plures *Blatta uer-*
sunt species, quæ tamen à Dioscoride in præsentî describitur, ea est, quæ *mis.*
circa molas, & in pistrinis reperitur, uermis scilicet gliri admodum simi-
lis, quem nostri Hispani, rapa coua, uel rapa cona, quasi dicerent, scalpen-
tem foueam appellant.

DE PVLNONE MARINO.

Græce, *πνεύμων θαλάσσιος*: Latine, *pulmo marinus*: Hispanice,
Lusitanice, natura de uieya, capacha, de uelha: Italice, *potta*
marina.

Enarratio. 36.

SUPERNATANT Pulmones marini, carnositate quadam chartilaginea, *Pulmones*
& translucida constantes, forma rotunda, superne concaua, ut inde uulua *marini.*
marina ab Italis & Hispanis, communi uoce dicatur. Ii enim silicea testa
inclusi, ueluti ostreae, stellæ, & alij pisces, plantarum modo, sine ullo uiuunt *Qui pi-*
sensu, ut tradit Aristoteles, libro quarto de Partibus animalium, & Plinius *sces sine*
libro nono capite 47. Præagiunt enim pulmones marini, ut idem Plinius *sensu ui-*
tradit, futuram tempestatem, ex quibus si uirgæ lignæ inungantur, nocte *uunt.*
tanquam accensæ candelæ lucent.

DE PVLMONIBVS NONNVLLORVM

animalium.

Græce, *χοιρίδιον πνεύμων*: Latine, *pulmo, pulmo suillus*: Hispanice,
leuianos de puerco, bofes de puerco: Italice, *polmone di por-*
co: Gallice, *polmon de porceau.*

Pulmo agninus: Hispanice, *leuianos de cordero, bofes de*
cordiero: Itali. *pulmone di agnello*: Gallice, *polmō de aigneau.*

Pulmo ursi: Hispanice, *leuianos de uso*: Italice, *polmone de*
orso: Gallice, *pulmon de urso.*

Pulmo uulpis: Hispanice, *leuianos de raposa, bofes de rapo-*
sa: Italice, *pulmone de uolpe*: Gallice, *pulmon di renart*: Germa-
nice, Suchslungen.